

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 536 de l'1/12 al 14/12 de 2021 2,5 €

Mares sense tutela

Dones que han perdut la custòdia de menors es rebel·len contra els procediments de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat de Catalunya

pàg. 4-11

SUPLEMENT 'ACTIVISTES PER LA VIDA'

Setze pàgines en col·laboració amb l'associació Entrepobles i el fotoperiodista Gervasio Sánchez

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Bernat Solé i Albert Alexandre | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Laia Mas | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Elena G. Ruiz, Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Fotografia
Sira Esclasans | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Maria Conill | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Jesús Rodríguez | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuals@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord. El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: SIRA ESCLASANS

SUMARI

A FONS

4-11

Mares sense tutela
Dones que han perdut la custòdia de menors es rebel·len contra els procediments de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat de Catalunya. Un reportatge de David Bou, Sara Montesinos i Alaaddine Azzouzi. Fotografies de Sira Esclasans i Hannah Cahuépé. Gràfiques de Pau Fabregat.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Andrea Casamento
La seva vida va canviar quan el seu fill de 18 anys va ingressar a una presó de màxima seguretat de l'Argentina. És la primera representant de les famílies al Subcomitè de Prevenció de la Tortura de Nacions Unides. Preguntes de Vicent Almela i fotos de Joanna Chichelnitzky.

IMPRESSIONS

16-18

'La Marató' de TV3 i la salut mental
Article de Pol Albiñana, Carola Marimon, Josep Maria Ordóñez i Iolanda Vives. Il·lustració de Joan Manel Pérez.

Energia nuclear, calvari pel bon clima
Un article de l'ecologista Jordi Bigues amb il·lustració de Guillem Arderius.

CRUÏLLA

19-21

Renàixer de les ruïnes
Diverses iniciatives han permès recuperar aldees al País Valencià, abandonades fa dècades, fixar població i crear un model de vida sostenible i cooperatiu. Un reportatge d'Ester Fayos amb fotografies de Mathías Rodríguez.

RODA EL MÓN

22-26

Xipre, l'illa de la divisió permanent
Una anàlisi geopolítica amb text i fotos de Xavier Palacios Mengod.

Fugir del laberint burocràtic a Ceuta
Un reportatge d'Irina Samy Cucurull.

Les veritats a mitges de l'Afganistan
L'anàlisi internacional de l'investigador i analista del Centre Delàs d'Estudis per la Pau Alejandro Pozo Marín.

EXPRESSIONS

27-31

Revolució gràfica de Josep Renau
Reportatge de Sara Romero amb imatges cedides per l'Institut Valencià d'Art Modern.

Tot el que voldria dir-li a una dona vella
Un relat d'Olga Codina amb il·lustració d'Alejandro Robles.

Ressenyes culturals
Xavier Puig, Ivan Alcázar i Sara Blázquez.

INDIRECTA

32

Entrevista a Ana Rutilia Ical Xoc
És advocada, lingüista i defensora del territori q'eqchi' de Guatemala. "Per al capitalisme no som subjecte sinó objecte", assegura en relació amb les multinacionals extractivistes. Preguntes d'Èlia Borràs Güibes i fotografies de Jau Herrero.

Aconseguir l'Agenda Directa 2022 per 10 €

directa.cat/product/agenda-directa-2022/

Producte exclusiu
per a subscriptores

Un 20 de febrer, tanquen el diari *Egunkaria* i empresonen cinc dels seus directius, per ordre de l'Audiència Nacional espanyola. Un 18 de gener d'unes quantes dècades abans, les dones de la colònia tèxtil del Carme (el Berguedà) es declaren en vaga i desencadenen els fets de Fígols, una vaga general revolucionària tèxtil i minera i la proclamació del comunisme llibertari. Un 1 d'abril, s'inicia la vaga de lloguers a Barcelona, amb un seguiment de 100.000 famílies. L'*Agenda Directa 2022* ve plena d'esdeveniments i personatges que, en dates concretes d'anys passats, marquen la memòria i són punt d'arrencada de futures generacions. Gran part d'aquestes efemèrides estan publicades en forma d'article al web de la DIRECTA, per recordar persones o fets que, d'alguna manera, influeixen en la nostra societat actual. Que es tanqui un mitjà de comunicació tot just a l'inici del segle XXI, saber que la vaga de lloguers no és una idea moderna, i recordar amb exemples concrets un passat de lluita obrera i revolucionària són fets que marquen no només les pàgines d'aquesta agenda sinó també la història sobre la qual construïm el futur. Un 21 de maig, l'aviació nazi inicia una sèrie de bombardejos en quatre localitats del Maestrat per comprovar la capacitat destructiva dels aparells de la Legió Còndor. A la dècada dels noranta, Sònia

Rescalvo, dona trans, és assassinada per un grup de neonazis al parc de la Ciutadella de Barcelona i un 28 d'octubre la policia espanyola assalta el Cinema Princesa de Barcelona, en el primer gran desallotjament amb l'aplicació de l'article 245.2 del nou Codi Penal. Amb aquestes efemèrides us presentem l'*Agenda Directa*, dissenyada especialment per a les subscriptores. A banda, també hi trobareu les fases de la lluna del 2022 i alguns dels festius que marquen el calendari laboral. També hi trobareu un gruix de pàgines en blanc i un directori dels punts de venda de la DIRECTA repartits arreu dels Països

Catalans. Sabreu quins locals aposten per la venda de la nostra edició en paper a prop de casa vostra: aneu-hi i visiteu-los, sempre que pugueu. Hem elaborat aquesta agenda amb diverses mans, talents i idees perquè només les subscriptores la pugueu assaborir i utilitzar. La maquetació i portada de Diego Muñoz (Milvietnams), la impressió a càrrec de Descontrol Editorial, el redactat d'efemèrides amb David Bou i l'assessorament de Joan Roger, la correcció de Miriam

Tijani, l'edició de Jesús Rodríguez. Aproveiteu aquest hivern i regaleu(-vos) una subscripció anual al paper i endueu-vos una *Agenda Directa 2022*. Si sou subscriptores, podeu comprar l'*Agenda Directa 2022* a la Botiga en línia. Us volem acompanyar en la vostra organització i planificació del 2022, que desitgem que no sigui molt productivista. Que a cada setmana recordeu que en la memòria col·lectiva s'hi troben referents de comunitat, de lluita i de creació de pensament. No sabem què ens ofereix el futur, però el que sí que sabem és que si treballem juntes, si ens organitzem, si fem comunitat, el futur pot ser més nostre. Construïm el 2022 juntes.

Concentració el 20 de novembre de 2020 davant la seu de la DGAIA a l'avinguda del Paral·lel de Barcelona per demanar el retorn de Nour amb la seva família.
/ HANNAH CAHUÉPE
@hannahcoolcòwep

“**P**oden fer el que vulguin amb els nostres fills i filles, per això estem totes callades”. Així de concloent es mostra Linda Porn, portaveu del col·lectiu Madrecitas, constituït l’any 2020 per lluitar contra la “violència patriarcal, racista i colonial” que segons la seva mateixa experiència infligeix la Direcció General d’Atenció a la Infància i l’Adolescència (DGAIA) de la Generalitat de Catalunya. Trencar el silenci i visibilitzar els casos de desenes de mares és el seu objectiu principal –així com ho han anat fent fins ara la Marea Turquesa o l’Associació per a la Defensa dels Drets del Menor, APRODEME–, però la majoria de les seves companyes no tenen les condicions per fer-ho, sobretot per por de ser castigades de nou per l’administració. Davant la impotència, algunes mares han creat perfils de Facebook i han impulsat recollides de signatures a Change.org on s’acusa la Generalitat de Catalunya de “robar criatures”. Linda va canviar el seu nom quan va decidir sortir de l’armari com a treballadora sexual. “Em vaig imaginar que m’ocorreria alguna cosa així, que em traïrien la meua filla i, per descomptat, penso que té relació. Però no ho admeten, perquè això seria il·legal”. Un matí, les tècniques de la DGAIA van treure la seva filla de l’escola i la van portar a un metge de l’hospital Sant Joan de Déu (Barcelona), on aquest va dictaminar que els progenitors violentaven físicament la nena. Després, un jutge va dictar una resolució i la van traslladar a un centre. “Quan vaig arribar a l’escola em van dir que la nena ja no estava allí i que se l’havien emportat a un centre”, recorda. El cas de la filla de Linda és un dels 7.748 en les quals hi ha un infant o adolescent sota una

mesura protectora de l’administració pública catalana, segons consta en el darrer informe estadístic mensual d’octubre de 2021 elaborat per la mateixa DGAIA. És a dir, menors d’edat, als progenitors dels quals s’ha retirat la custòdia i als quals s’ha separat de la seva família al·legant “desprotecció infantil”. Del total, un 37’2% són d’origen estranger, el 17’6% dels quals tenen referents familiars al territori. Una dada amb biaix demogràfic, si tenim en compte que de les poc més d’1.400.000 persones menors de 17 anys que hi ha a Catalunya, només un 15’7% són de nacionalitat estrangera.

Linda explica que justificaven la retirada de la seva filla dient que era “un cas aïllat”, però que en crear Madrecitas es van adonar que “hi ha una estructura que exerceix una suposada protecció dels menors sobre mares solteres, famílies diverses i específicament pobres, migrants que venen d’altres contextos culturals i que no han assumit la cultura occidental”. Per la seva experiència i la de moltes altres dones del seu col·lectiu, està convençuda que hi ha un “biaix racista” en molts d’aquests processos.

Crítiques al govern català

La DGAIA és un organisme de la Generalitat de Catalunya que té la missió de promoure el benestar de la infància i l’adolescència en alt risc de marginació social amb l’objectiu de contribuir al seu desenvolupament personal. També exerceix la protecció i la tutela dels infants i adolescents que considera “desemparats”, el que l’ha situat els darrers anys en el punt de mira de diverses organitzacions, inclòs el síndic de greuges, que han qüestionat algunes de les seves pràctiques.

ELS NENS “ROBATS” DE LA DGAIA

Mares que han perdut la custòdia dels seus fills
denuncien criteris classistes i racistes en els indicadors
i els factors de risc que utilitza la Generalitat de Catalunya

David Bou | @dvdbou

La Direcció General
d'Atenció a la Infància
i l'Adolescència
gestiona avui dia
mesures de protecció
de 7.748 menors

Entitats com
Madrecitas,
APRODEME o Marea
Turquesa reclamen el
retorn de la custòdia
de desenes d'infants

Actualment, la DGAIA està enquadrada en l'organigrama del departament de Drets Socials, sota la batuta de la consellera Violant Cervera Gòdia (JxCat). L'organisme, amb seu al número 52 de l'avinguda del Paral·lel de Barcelona, depèn de la Secretaria d'Infància, Adolescència i Joventut i està encapçalat dirigit per Ester Sara Cabanes i Vall. Gran part de les seves obligacions es recullen en la llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància

i l'adolescència, entre les quals destaquen la prevenció de l'abús i el maltractament infantil. “I tant, que ha d'existir una administració que defensi els interessos del menor, perquè són persones vulnerables. El problema és que estan provocant molts desastres per executar un objectiu que és legítim”, considera Linda. Fonts del departament de Drets Socials, expliquen a la DIRECTA que, per raons de confidencialitat, no poden donar informació ni explicacions sobre casos concrets, però sí que neguen les acusacions genèriques de les afectades i recalquen que la decisió de retirar la custòdia “sempre és col·legiada, es pren en equip i es posa en el centre la protecció del menor”.

Arlene Cruz Carrasco, advocada especialitzada en retirades de custòdia, explica que la DGAIA estableix tres tipus de risc pels menors als seus protocols: lleu, moderat i greu. “Si l'expedient de risc comença i veuen que és tan greu que està afectant l'interès general del menor, es pot ordenar un desemparament amb mesura cautelar de separació del nucli familiar”, exposa la lletrada. Avui dia hi ha 1.445 d'aquests casos encara en situació d'estudi, mentre que per a 6.303 ja s'ha dictat una resolució administrativa de desemparament definitiva, que comporta un mínim de dos anys de retirada de la custòdia.

Arribar als jutjats

Les retirades de custòdia s'inicien amb un avís de detecció de possibles vulneracions dels drets dels infants. Aquest pot provenir de diferents canals, com ara els cossos policials, però també d'institucions educatives o sanitàries. Un cop fet el crit d'alarma, s'activa un sistema que estudia el cas, l'ava-

lua, fa un informe i proposa mesures, sent Serveis Socials i, específicament, els Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA) qui, en nom de la DGAIA, decidiran quin tipus d'expedient s'obre.

Si es tracta d'un expedient de desemparament, normalment desemboca en la separació del nucli familiar per mitjà d'un acolliment en família extensa (altres familiars), un acolliment en centre de menors o l'inici dels tràmits amb l'Institut Català d'Adopció i Acolliment (ICAA) per fer-li lloc en una família aliena o -mitjançant una nova resolució- lliurar-lo a una família preadoptiva, que amb el pas del temps es pot convertir en definitiva. “La DGAIA només signa. Qui està al davant sempre, com un peó en un joc d'escacs, és l'equip de l'EAIA que proposa les resolucions. Normalment, un psicòleg i un treballador o educador social”, descriu l'advocada Cruz Carrasco. “El que t'estan traient dins de la teva competència maternal o paternal és la guarda i custòdia del menor. La pàtria potestat, la segueixes tenint, però no pots decidir sobre el teu fill ni viure amb ell”, afegeix.

En el millor dels casos, la DGAIA pot mantenir la custòdia als progenitors signant un conveni de compromisos que han de complir i on de vegades se'ls imposen teràpies psicològiques. Linda i les seves companyes ho han viscut en pròpia pell: “En tots els expedients ens atribueixen un trastorn mental, que som 'egoistes' i que només pensem en nosaltres, que no acceptem la realitat tal com és. Jo vaig haver d'assumir un munt de trastorns que no tenia per poder veure a la meua filla, i ni tan sols així em van deixar veure-la”.

Quan es dicta la resolució administrativa de desemparament, la DGAIA ha de notificar-ho a la Fiscalia de Menors, on els progenitors poden »

» recórrer judicialment durant un període de dos mesos. Si s’hi oposen i exposen els seus motius, el jutge demana a la DGAIA que aporti l’expedient complet del menor, i així els seus tutors poden formular una demanda en un termini de vint dies. “La primera oposició és molt simple, però després has de buscar un advocat i un procurador de forma obligatòria per poder plantejar una demanda civil al jutjat de primera instància amb competències de família”, aclareix Cruz Carrasco. Una vegada presentada la demanda, el jutge la trasllada a la DGAIA i la Fiscalia, que tenen vint dies per formular els seus escrits d’al·legacions abans que s’assenyali data de judici.

Segons l’advocada, això succeeix en molt poques ocasions, quan les famílies migrades dominen més l’idioma o tenen algú que les assessori. “El proble-

Entre els factors de risc hi ha “la continuïtat de la relació de parella” i “la disponibilitat d’habitatge”

També es penalitza el fet que algun tutor o progenitor ingressi a la presó o es dediqui a la prostitució

ma és el desconeixement i la barrera idiomàtica, la majoria no arriben ni a primera instància, sinó que se’ls retira la custòdia per via administrativa”, assegura alhora que considera que “el sistema judicial genera indefensió cap a aquestes famílies, la càrrega de prova està sobre elles i la DGAIA té presumpció de veracitat”.

Penalització de la pobresa

Un dels casos que Cruz Carrasco ha portat com a jurista és el d’una dona que va denunciar el pare del seu fill per violència masclista. Ell va anar a la presó i ella va acabar el seu període de gestació sense recursos, motiu pel qual va okupar un habitatge, i la DGAIA li va prendre la custòdia des que la nena va néixer. Només li deixen veure la filla -que ha complert ja un any i mig- una hora a la setmana, i ara han resolt que la donaran a una família en preadopció. “Què vols que pensi, aquesta mare? Que millor aguantar i quedar-se callada, perquè almenys no l’haguessin separat de la seva criatura”, assevera.

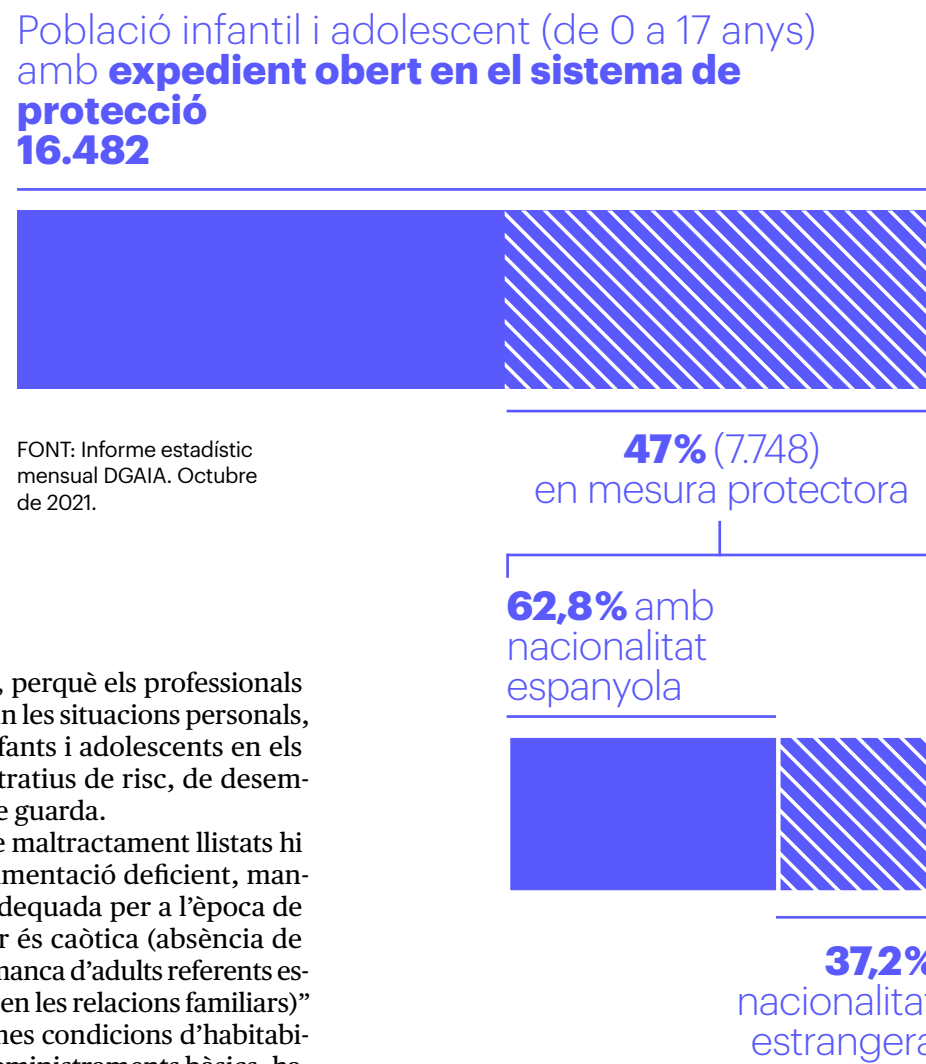
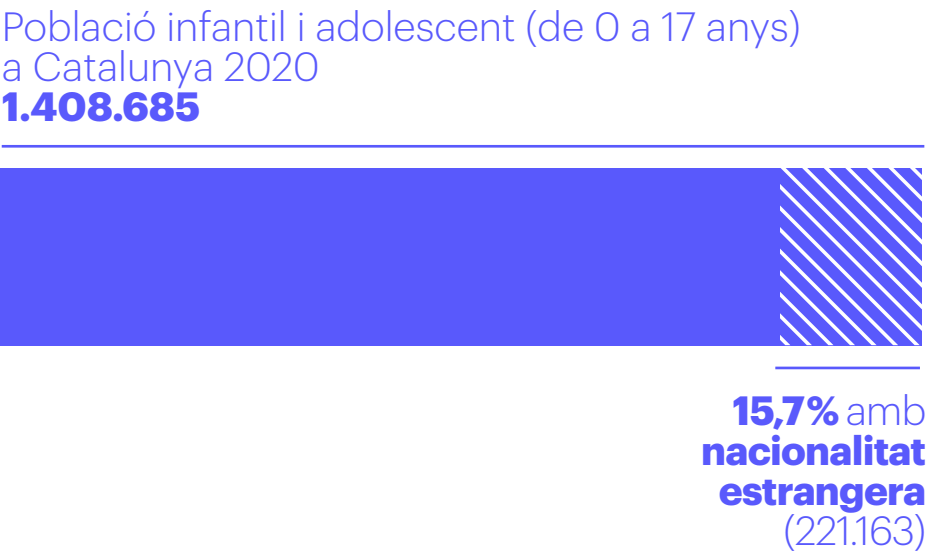
Aquestes mares critiquen amb duresa l’ordre BSF/331/2013, de 18 de desembre, per la qual es van acordar les llistes d’indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents. Consideren que és la base que sustenta molts dels casos que denuncien. El document, publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), desenvolupa una part de la llei 14/2010 i estableix un sistema d’indicadors i factors de risc, protecció i pronòstic per “objectivar i homogeneïtzar-ne l’avaluació

tècnica”, en aquest cas, perquè els professionals de Serveis Socials valorin les situacions personals, familiar i social dels infants i adolescents en els procediments administratius de risc, de desemparament, de tutela i de guarda.

Entre els indicadors de maltractament llistats hi ha alguns com ara: “alimentació deficient, manca d’higiene o roba inadequada per a l’època de l’any”, “la vida familiar és caòtica (absència de pautes, horaris, etc.)”, “manca d’adults referents estables (excessius canvis en les relacions familiars)” o “manca d’unes mínimes condicions d’habitabilitat del domicili (de subministraments bàsics, habitatge insalubre, desordre)”. Al seu torn, trobem factors de risc/protecció que tenen en compte la “composició i estructura de la família”, la “continuïtat de la relació de parella”, la “disponibilitat d’habitatge i condicions de la llar”, així com els ingressos familiars, el treball i la situació laboral dels membres de la família.

En les 28 pàgines d’aquesta ordre, encara vigent, es consideren observacions de maltractament infantil del Registre Unificat del Maltractament Infantil (RUMI) altres qüestions com “l’habitatge es troba en condicions precàries de manteniment, equipament i ordre”, “hi ha amuntegament [conviu moltes persones a una mateixa casa]” o “han estat desnonats o no tenen domicili”. També penalitza el fet que “els progenitors, tutors o guardadors de petits van estar institucionalitzats en el sistema de protecció” o altres situacions com “alguns dels progenitors, tutors o guardadors està a la presó” o “es dona la prostitució d’algun dels progenitors, tutors o guardadors”.

Per últim, ser “un nucli monoparental amb greus dificultats econòmiques o amb manca de suport”, un “nucli en situació d’immigració amb greus difi-

FONT: Informe estadístic mensual DGAIA. Octubre de 2021.

cultats econòmiques o legals de manca de suport”, patir “canvis freqüents de parella o dels referents adults de l’infant i o l’adolescent”, així com habitar “una zona amb concentració de població en situació de dificultat social”, també pot influir en la sort de la canalla segons quin sigui el criteri dels tècnics de la DGAIA.

L’opinió de l’advocada Cruz Carrasco és que se segueixen veient aquests casos com “aïllats”, però assegura que no és així. “Milers de menors tutelats són molts diners i esdevé un negoci millor que invertir a donar a les famílies els recursos habitacionals o d’alimentació que necessiten”, critica mentre detalla casos en els quals les famílies van a Serveis Socials a demanar ajuda i acaben amb expedients oberts des de la DGAIA per precarietat econòmica. En canvi, des del departament de Drets Socials afirmen que “la primera opció sempre és ajudar a la família perquè es faci càrrec del menor”.

La lletrada considera que “el problema no és només l'indicador, són els tècnics i treballadors dels EAIA, que estan valorant sota el seu criteri i subjectivitat si és greu, moderat o lleu”. Ella ho anomena “dret de taula”, perquè considera que “depèn de la taula on caigui l'expedient, del funcionari que et toqui, de la seva forma de ser o de la seva experiència familiar, el teu futur serà d'una manera o una altra”.

Guanyar la partida

Quan a Linda Porn li van retirar la custòdia de la seva filla, els factors de risc que van al·legar eren la seva situació de mare soltera, que no tenia arrelament ni família de sang a Barcelona i que estava en un context administratiu irregular. A banda, van fer esment al fet que consumia drogues, alcohol i van mostrar unes marques de la petita als panxells de les cames com a suposada prova d'un maltractament físic, tot i que ella assegura que eren fruit dels cops d'estic que es feia durant l'extraescolar de hoquei, en la qual participava. Des de la Generalitat confirmen que es troben en molts casos de famílies monomarentals, però consideren que “el fet que hi hagi més retirades de custòdia d'aquest tipus no és responsabilitat seva sinó fruit del context”.

Els darrers anys, la DGAIA ha estat denunciada en diverses ocasions per progenitors que consideraven que s'havien comès negligències en els processos de retirada de custòdia que havien patit. El juny de 2019, un jutge civil de l'Hospitalet de Llobregat va instar la Fiscalia a investigar l'actuació de la DGAIA per la retirada a una mare de la custòdia de la seva filla a partir d'una denúncia anònima i d'informes tècnics basats en “creences i suposicions”, segons la mateixa resolució judicial.

El jutge va revocar les mesures dictades per l'organisme públic i va atorgar la custòdia al pare alhora que acordava un ampli règim de visites per a la mare. Considerava que la intervenció realitzada per l'administració havia estat “nefasta i ha causat dolor a les famílies”, mentre reprovava el paper de l'EAIA en el cas, en considerar que havia afavorit els postulats de l'administració, en lloc de “buscar una objectivitat en la defensa de l'interès superior del menor”. En un dels informes tècnics que avalaven la retirada de la custòdia, es valorava com un aspecte negatiu que l'actual parella de la mare era d'ètnia gitana.

Una altra victòria va ser en el cas de la petita Nour, de tan sols 3 anys, que va ser sostreta del seu nucli familiar a causa d'un informe mèdic on s'afirmava que no estava guanyant el pes corresponent a la seva edat. L'informe es va incorporar a un expedient on van aparèixer alguns dels factors de risc citats anteriorment, però la comunitat marroquina -de la mà de Madrecitas i altres col·lectius com Papers per a Tothom i Diverses 8M- es va mobilitzar el novembre de 2020 davant la seu de la DGAIA per pressionar perquè es tornés la custòdia als seus progenitors, quelcom que finalment van aconseguir.

Anys després de ser-li arrabassada, Linda encara no ha aconseguit recuperar la seva filla. “Ella vol tornar amb mi, però les tècniques em diuen que qualsevol canvi serà pitjor i que la deixi com està, que ara per ara no me la tornaran”. Confessa que a moltes mares que es troben en situacions similars les han advertit que si parlen públicament sobre els expedients dels seus fills i filles no les deixaran fer visites ni trucades telefòniques. Tanmateix, ella ha decidit alçar la veu: “Parli o no parli, la meua filla segueix tutelada. Així que millor parlar”. ●

**Ajuda'ns a fer créixer
un consum més just!**

**Productes artesanals
i solidaris.**

El Mercat Social

www.elmercatsocial.cat

“Quan ets dins del sistema no te’n pots sortir”

Activistes i mares organitzades denuncien que per aconseguir recuperar la custòdia s’ha de passar per un procés amb exigències inassumibles i superar mirades “esbiaixades de la realitat”

Sara Montesinos | @SaraMMP

Les violències “patriarcals, racistes i aporofòbiques” de l’administració que denuncien diversos grups de dones organitzades no prenen només forma de retirada de custòdia. Les activistes expliquen que els processos de recuperació de les criatures per la via administrativa són plens d’obstacles, però que de vegades ni tan sols amb l’ordre d’un jutge es procedeix de forma immediata al retorn, havent-se arribat a trobar amb casos en els quals ja s’han iniciat processos d’adopció. A més, també denuncien retirades de passaport de les filles com a mesura de control.

“És un laberint”, així defineix l’activista i mare Linda Porn el procés d’intentar recuperar una filla després de perdre’n la custòdia. S’inicia, explica, un procés dissenyat per l’administració que, en teoria, en haver estat completat, ha de finalitzar amb el retorn de l’infant. Però no sempre és així. “Quan ets dins del sistema no te’n pots sortir”, assegurava en un acte al Palau de la Virreina de Barcelona Rosa Gómez Villoro, membre de Marea Turquesa, un altre grup de mares unides contra la retirada dels seus fills o filles per l’administració pública. La trobada tenia per títol “*Colono, ladrón, devuelve al menor*” i també hi participaven activistes com Linda Porn, Anne Cath, Fatima Zouiri i Daniela Ortiz, que exposaven les múltiples violències patides per dones, fills i filles.

Naia fa servir un nom fictici per compartir el seu cas, “el meu procés no m’ho permet, si parlo públicament i saben que soc jo, em privarien de veure el meu fill”. La seva experiència comença en una visita a Serveis Socials, en la qual cercava suport: “Les portes de Serveis Socials són les portes de l’infern, allà comença l’interrogatori, ho qüestionen tot i et menystenen”, explica. “M’han arribat a dir que el collit -dormir amb la criatura- és una ‘conducta sexual inapropiada’, tot i que per a feministes blanques és supermodern”.

Pla de treball interminable

El procés comença amb la imposició d’un pla de treball, que segons Naia és inassumible: “Les condicions de retorn són impossibles”, assegura. “En la retirada de custòdia hi ha moltes acusacions”, explica Linda, “habitatge, situació irregular, xarxes familiars, treball sexual, absentisme escolar i també trastorns mentals”. Al principi, en funció dels arguments utilitzats per a la retirada, l’administració crea un pla de treball, “si t’acusen de no tenir un habitatge, doncs has de tenir un habitatge”. N’hi ha de dirigits a l’àmbit laboral, altres a les condicions materials de vida o també als estats emocionals i psicològics. Molts dels plans de treball, a més, com-

porten l’exigència d’un procés terapèutic i l’acceptació d’una medicalització. Quan l’habitatge és el pla de treball, assolir-lo esdevé un carreró sense sortida, “com esperen que una dona que es dedica al treball sexual aconsegueixi un contracte de lloguer al seu nom? Amb quina nòmina?”, critica Linda.

El bufet d’advocats Silvia Cuatrecasas recull en un post al seu bloc algunes de les recomanacions per a persones a qui l’administració ha retirat la pàtria potestat i la custòdia dels seus fills i filles. Entre elles s’hi pot llegir: “No emetre qualsevol mena de queixa directament als centres”, “col·laborar al màxim quan els equips de treball es posin en contacte amb els pares” o “acudir a les teràpies que l’administració proposi tot i considerar que potser no són necessàries”. Les recomanacions, però, van encara més enllà, amb un punt concret sobre “canviar l’actitud amb la qual s’afronta la situació; no ancorar-se al passat i en què hi ha una injustícia, centrar-se en el present i construir el futur que se sol·licita, reconèixer les carències i no enfrontar-se frontalment a l’administració”.

Segons explica l’activista Daniela Ortiz, “una qüestió crucial que bloqueja els processos de devolució d’un infant té a veure amb el grau de col·laboració de pares i mares, si la família no col·labora o es nega a assumir plans de treball, pot ser considerat un altre factor de risc”. És per això que, des de l’entitat Madrecitas rebutgen que els plans de treball incloguin teràpies psicològiques i psiquiàtriques amb medicació, perquè creuen que tot això esdevé un “xantatge” per a la recuperació de la custòdia de la criatura. “Cal assumir que tot allò de què t’acusen és cert i, per tant, assumir un procés de rehabilitació per poder tornar a veure els teus fills”, es lamenta Linda.

A més, Ortiz assegura que part d’aquests plans impliquen que la mare acabi acceptant que la retirada era justa i necessària, “el fet que la mare no ho ac-

Relaten que, a vegades, ni tan sols amb l’ordre d’un jutge es procedeix de forma immediata al retorn de l’infant

L’entitat Madrecitas considera un “xantatge” l’obligació de fer teràpies psiquiàtriques amb medicació

Concentració el 20 de novembre de 2020 davant de la seu de la DGAIA a l'avinguda del Paral·lel de Barcelona.
/ HANNAH CAHUÉPÉ
@hannahcoolcowep

cepti és considerat per l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) una trava al pla de millora". Per a Linda, la retirada de la custòdia de la seva filla encara continua vigent: "Els processos es renoven cada dos anys, però sempre hi ha alguna cosa més", denuncia. La darrera vegada, amb totes les anàlisis i altes psiquiàtriques i psicològiques van tornar a negar-li el retorn de la seva filla. "Em van dir que tard o d'hora tornaria a beure i em van tornar a enviar al psicòleg", conclou.

L'advocada especialitzada en retirades de custòdia Arlene Cruz Carrasco explica que l'article 123 de la llei 14/2010 dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència estableix que "els progenitors no es poden oposar a les decisions o mesures que s'adoptin per a la protecció de l'infant o l'adolescent" un cop passat el termini d'un any o confirmat judicialment el desemparament. Això suposa que, en cas de voler impugnar una resolució que estengui la retirada de custòdia, la DGAIA pot respondre que la petició és "extemporània" perquè ja hi ha una decisió judicial prèvia i que només es pot qüestionar el règim de visites. Cruz fins i tot dubta de la constitucionalitat de l'article, mentre des del departament de Drets Socials diuen que "la retirada de custòdia és sempre una mesura cautelar, no definitiva. Serveis Socials acompanyen la família perquè puguin recuperar la tutela".

Informes amb presumpció de veracitat

Aquest procés per aconseguir el retorn de la tutela de part de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat de Catalunya (DGAIA) es nodreix de diversos informes de seguiment, tant de les mares, amb relació a què se'ls hagi demanat en el pla de treball, com de les visites amb treballadores i educadores socials, fins a dossiers analitzant les visites tutelades de les mares amb l'infant. Una de les principals denúncies que fan les

L'activista Daniela Ortiz diu que "es tracta d'una violència legal; no són errors, és un sistema amb molta gent sostenint-lo"

Des del departament de Drets Socials s'alega que "la retirada de custòdia és sempre una mesura cautelar, no definitiva"

activistes i afectades és que la redacció d'aquests informes és "subjectiva i esbiaixada". Linda assegura que "els informes els fan educadores socials; no psicòlogues, ni psiquiatres, ni advocades. Aquestes tècniques estan emparades i exerceixen molt de poder". Daniela Ortiz afegeix que "es tracta d'una violència legal. No són errors, és un sistema que té molta gent als seus llocs de feina sostenint-lo".

Els documents, segons denuncien, esdevenen "valoracions subjectives que semblen més un safareig que un informe tècnic", però cal recordar que tenen presumpció de veracitat. En alguns dels informes consultats per fer aquest reportatge trobem frases que

descriuen les visites i que citem literalment: "Sembla una mica tensa davant les nostres visites, el que s'observa en el llenguatge gestual: mou molt la boca, arufa els llavis, apuja les celles, la seva cara no està relaxada (...) a pesar que procurem que la conversa sigui distesa, se sent observada i tem la nostra intervenció". O d'altres com: "Continua sent sorprenent el posicionament passiu que va prendre la mare durant l'entrevista per recuperar la custòdia de la seva filla". També s'hi recullen valoracions subjectives sobre els habitatges de les mares, com ara: "És una mica inhòspit, ja que no té adorn per a fer-la confortable, sinó aquells elements purament pràctics i de batalla (mobles de pis llogat), a l'hora de la visita (9-10 hores) està només mitjanament ordenada".

Una de les qüestions que Naia també critica és que els plans de treball sempre tenen algun detall al qual no es pot arribar. Tot i això, assegura que si aconseguixen assolir el que els ha estat marcat, apareixen noves exigències. En un altre dels informes de seguiment als quals hem tingut accés s'especifiquen quatre nous factors de risc llistats després de la retirada: "nucli monoparental, la família extensa viu en un altre país, la progenitora es queda vídua fa aproximadament tres anys després de la mort per càncer del seu marit i ingressos irregulars".

Linda denuncia la gran inversió de temps que requereixen aquests processos: analítiques setmanals, cïtes amb treballadores i educadores, etc. "De vegades, suposa faltar a la feina cada tres dies. I, per descomptat, oblida't de fer algun viatge". Cal sumar-hi també l'impacte en la salut mental, que Naia defineix com "una política de terror psicològic que ens manté lligades. Creen tot un entramat perquè acabem creient que tenen raó. En algun moment, algunes de nosaltres ens ho hem cregut, hem dubtat de nosaltres mateixes i hem pensat que som males mares, però no, seguim aquí denunciant, que és el que hem de fer". ●

UNA SÍNDROME SENSE BASE CIENTÍFICA PER DESPRESTIGIAR LES MARES

L'Organització Mundial de la Salut i l'Associació Americana de Psicologia rebutgen l'existència de la síndrome d'alienació parental, malgrat que es faci servir a l'argumentari d'alguns processos administratius i judicials

Alaaddine Azzouzi | @aladdin_azr

Fa més de 600 dies que Silvia Aquiles va perdre la custòdia dels seus fills. Aquesta mare i ara activista contra la violència masclista, va denunciar el seu exmarit el 2015 per presumptes abusos sexuals cap als menors de la casa, però és ella qui n'ha estat apartada. El 2020, el jutjat de primera instància número 18 de Barcelona li'n va retirar la custòdia, ja que, segons el seu criteri, Aquiles "no exerceix de forma adequada la guarda dels menors" i impedeix que els nens "recuperin el vincle amb el seu pare i es relacionin normalment amb ell". La interlocutòria va dictaminar que la nena, de 7 anys, passaria a ser tutelada per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) i que el nen, de 4 anys, seria custodiat pel pare.

El periple judicial d'Aquiles va començar fa sis anys, quan la filla gran tenia 3 anys i el fill petit tenia 4 mesos. La menor li va explicar que el pare li havia fet tocaments de tipus sexual i la mare la va portar a la Unitat Funcional d'Abusos a Menors (UFAM) de l'Hospital Sant Joan de Déu. "Hi ha moltes dones que s'inventen històries per separar-se del marit", manifesta que li van dir allà.

Davant "la injustícia que suposava la situació", Aquiles va marxar de casa amb els seus dos fills i va denunciar al seu marit. Un any més tard, la mateixa UFAM va elaborar un informe a petició judicial que conclouia que no existien indicis per provar l'abús i que la petita feia aquestes declaracions influïda per la mare.

No obstant això, el 2018, la mare va aconseguir una sentència favorable que protegia els fills del pare i que suspenia les seves visites als menors. Tanmateix, es va arxivar la via penal contra el pare per falta de proves. De fet, la majoria de casos d'abús infantil a l'Estat espanyol acaben en sobreseïment, segons una investigació de Save the Children. Es calcula que el 70% de les denúncies no arriben a judici. Un estudi de la Fundació Anar revela que la majoria d'abusos sexuals a menors són perpetrats pel pare de la víctima.

Amb tot, la protecció als menors va durar poc, ja que el pare va presentar un recurs on reclamava la custòdia dels petits. Un any més tard, el 2019, una jutgessa de l'Audiència de Barcelona va designar una coordinadora parental per "pacificar el conflicte", que segons la mare, va impossibilitar que pogués parlar amb el seu fill per telèfon. "No existeix un procediment legal per designar aquesta figura, que ni tan sols està reconeguda", es lamenta. "El 2020, em van treure els fills. La jutgessa va fer cas a Serveis Socials i a la coordinadora parental i va declarar que ni tan sols podria visitar a la meua filla. Al meu fill, em van

dir que el veuria una vegada cada quinze dies durant una hora en un punt de trobada tutelat".

Una síndrome creada l'any 1985

Silvia Aquiles explica que Serveis Socials va emetre un informe en què deien que els nens estaven en risc greu de patir la síndrome d'alienació parental (SAP). Ens recorda que aquesta "falsa" síndrome està reconeguda com a violència a la llei catalana del dret de les dones a erradicar la violència masclista i la llei espanyola de protecció integral a la infància i l'adolescència envers la violència.

"El maltractament infantil està invisibilitzat. Aquesta síndrome pretén amagar-ho. Complica la vida a la mare que vol defensar els seus fills i perpetua que el pare en pugui continuar abusant. És una síndrome que es va inventar un home obertament pedòfil", considera. "És violència contra la dona, perquè utilitzen als nens, fent-los mal, per a també fer-nos-ho a les mares. Ens arrenquen els nostres fills de les mans, ens retiren les seves custòdies. És un calvari", conclou.

La SAP és un trastorn sense base científica que va encunyar l'estatunidenc Richard Gardner el 1985. El va descriure com un conjunt de comportaments dels infants que sorgeixen arran d'haver estat manipulats psicològicament per un progenitor per posicionar-se en contra de l'altre. Aquesta síndrome s'emmarca en disputes per la custòdia, sovint en casos en els quals la mare ha denunciat una situació d'abusos sexuals contra l'infant. Hi ha divorcis de famosos, amb violència cap als fills, que han mediatitzat la SAP en els darrers anys, com el de Woody Allen amb Mia Farrow i el d'Antonio David amb Rocío Carrasco. En tots dos casos, els pares acusats s'han fonamentat en l'argumentari de Gardner per desacreditar les mares.

"A l'antiga Roma, el pare era el *pater familias*, propietari dels seus fills i de la seva dona, i podia exercir sobre ells la violència que volgués. En l'actualitat, passa el mateix, però de forma encoberta, fent servir síndromes com el de Gardner,

Un estudi de la Fundació Anar revela que la majoria d'abusos sexuals a menors són perpetrats pel pare de la víctima

"Aquesta síndrome amaga el maltracte infantil, complica la vida a la mare i perpetua els abusos", considera Sílvia Aquiles

Silvia Aquiles parla durant la concentració del 17 de maig de 2021 davant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. / RED DE MADRES PROTECTORAS

que s'ha estès a escala mundial", argumenta Silvia Aquiles. "Quan una mare denuncia abús infantil intrafamiliar l'etiqueten de mala mare. Se t'acusa de manipular els fills, d'instrumentalitzar-los", diu. "L'únic que he demanat sempre és que escoltessin els meus fills. No vull ni tan sols que m'escoltin a mi. Fa tres anys em van donar la raó, però el sistema és pervers i em van treure la custòdia. Les mares ens sentim indefenses. Per ser dones, per ser pobres, per ser migrades. Els pares, els jutges i les institucions tenen totes les de guanyar".

Dues de les institucions amb més influència al món pel que fa als trastorns mentals, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) i l'Associació Americana

de Psicologia (APA), rebutgen l'existència d'aquesta síndrome. És per això que no apareix en les llistes de trastorns patològics de cap manual psicològic, ni en el CIE-10 de l'OMS ni en el DSM-5, publicat per l'Associació Americana de Psiquiatria.

Fins i tot el Consell General del Poder Judicial, l'òrgan de govern dels jutges espanyols, ha desaconsellat emprar-la com a argument jurídic, però encara es fa servir. A finals de 2020, l'ONU va fer públic un escrit en què demanava explicacions a l'Estat espanyol per un cas molt similar al de Silvia Aquiles.

Irune Costumero va ser desposseïda de la seva filla de cinc anys pels Serveis Socials de la Diputació Foral de Biscaia, ara fa tres anys. El text descriu el

Fins i tot el Consell General del Poder Judicial ha desaconsellat emprar aquesta síndrome com a argument jurídic

La diputada d'En Comú Podem Marta Ribas va recordar al Parlament català la vulnerabilitat de les mares que denuncien al progenitor

tracte que reben les mares i els fills per part de la justícia com a "tracte cruel, inhumà i degradant". Fa menys d'un mes que la justícia basca ha donat la raó als funcionaris que van acusar Costumero d'influir sobre la menor en contra del pare. Ara portarà el cas al Tribunal Suprem.

Informes de les unitats de salut, al punt de mira

El cas d'Aquiles va arribar al Parlament de Catalunya la mateixa setmana que van retirar-li la custòdia. La diputada d'En Comú Podem Marta Ribas va denunciar a l'hemicicle la vulnerabilitat de les mares que denuncien el progenitor per abusos sexuals. "La sensació és que estem mantenint un sistema que no serveix, un sistema que no diagnostica abusos en els casos on hi ha evidències, que no protegeix el menor com deuria, que culpabilitza a la mare i que genera desconfiança. I que amb informes inicials d'aquest tipus, sorgits d'unitats de salut, genera una bola de neu", va expressar la diputada.

Amb això, el govern català es va comprometre a erradicar aquesta teoria pseudocientífica o qualsevol dels seus derivats de les institucions i organismes públics. La consellera de Salut de la passada legislatura, Alba Vergés (ERC), va admetre que aquest és un "àmbit molt delicat", però que són "històries que venen de lluny". També va explicar que s'havien fet reunions amb els professionals de la UFAM de l'Hospital de Sant Joan de Déu, el primer centre on va anar Silvia Aquiles en cerca d'ajuda i que ha estat durament criticat per les mares afectades i les entitats.

Així mateix, aquella no va ser la primera vegada que el Parlament de Catalunya va posar la UFAM al punt de mira. El 2017, Antoni Comín, llavors conseller de Salut per Junts pel Sí, també es va comprometre a revisar el protocol de detecció d'abusos sexuals dels hospitals catalans arran de les queixes de la diputada Gemma Lienas sobre les "gravíssimes deficiències" de la unitat de Sant Joan de Déu. ●

Andrea Casamento,

defensora dels drets de les persones preses

“Les dones som el primer agent de prevenció de la tortura a les presons”

Text: **Vicent Almela** | @La_Directa
Fotografia: **Joanna Chichelnitzky** | @Chichiflesky

En complir 18 anys, el fill d'Andrea Casamento entrava a una presó de màxima seguretat, condemnat per robar amb violència quatre crestes d'una botiga a la plaça Serrano de Buenos Aires (l'Argentina), arran de la confusió d'un testimoni policial. Aquest fet canviaria de dalt a baix la vida de Casamento, que per primer cop va entrar en contacte amb un món que li era del tot desconegut: les presons. La falta d'atenció i suport institucional als familiars de les persones preses la van portar a fundar, amb altres “dones de la cua” (així s'anomenen a l'Argentina les familiars de persones empresonades), l'Associació Civil de Familiars de Detinguts a Presons Federals (ACIFAD), des d'on treballen en l'acompanyament i la promoció dels drets de familiars. Avui dia, és la primera persona que forma part del Subcomité de Prevenció de la Tortura i altres Actes Cruels, Inhumans o Degradants de les Nacions Unides (SPT) en representació de les famílies.

Després de l'empresonament del teu fill, quins mites se't desmunten sobre les presons i el sistema judicial? Vaig viure quaranta anys pensant que tot el que decidia el poder judicial estava bé i que les persones estaven preses perquè havien fet alguna cosa malament. Mai se'm va ocórrer mirar ni aproximar-me per a veure més endins de les presons i saber el que passava allí dins. Era un tema que no m'interessava gaire. Precisament, només m'interessava saber si les presons tenien uns murs prou alts perquè aquestes persones perilloses no sortiren d'allí i no ens pogueren fer mal a les que estàvem fora. Com si el fet de privar de llibertat a algú pogués resoldre, de sobte, tots els problemes socials. Una vegada vaig començar a conèixer les presons de prop, em vaig adonar com d'equivocada estava.

Com et canvia la vida a partir d'aquell moment? Quan una persona es troba per primera vegada davant la porta d'una presó i ha de travessar-la, es troba amb una realitat que l'interpel·larà per sempre. Almenys, per mi, va ser així quan el sistema penal em va arrabassar el meu fill només complir 18 anys. D'un dia per l'altre, l'Estat se'l va emportar i va passar d'estar a l'espai familiar a estar sotmés a un tracte inhumà i horrible dins d'una presó. Havia passat de ser un nen a ser considerat un adult criminal. I jo, per ser la seua mare, havia passat també a ser sospitosa i responsable d'haver criat aquell adult criminal. No entenia res, ni del que li passava a ell allí dins, ni tampoc del que em passava a mi cada vegada que anava a visitar-lo o a fer un tràmit amb l'administració, com em tractaven. Inclús dins de la nostra pròpia família i a l'escola, les altres mares no volien que els seus fills jugaren ni es mesclaren amb els meus per por. Ara, de cara a la societat, havia passat de ser una persona normal a ser la mare d'un criminal.

Una vegada comences a visitar el teu fill, continues pensant que les presons són espais segurs?

Abans de visitar-les, mai em vaig imaginar que les presons pogueren ser un espai insegur per a les persones que estaven allí tancades. De fet, fora de les presons, la gent demana molta seguretat als carrers, però mai ningú demana seguretat per a les persones preses. Creia que les presons eren espais on es podrien alimentar i on ningú les insultava, les degradava, els feia mal o els assassinava. Mai em podria haver imaginat que fos el mateix Estat, que suposadament està cuidant d'aquestes persones, el responsable d'aquestes violències. A les presons de l'Argentina, sovint no els donen ni menjar, ni un matalàs per a dormir, ni llençols... Tot això ho han de portar les famílies. I si no tenen família o recursos, doncs a dormir a terra fins que isquen i a fer qualsevol cosa per a poder menjar. Un altre tema és el de l'accés a la justícia dins la presó. Com s'ho fa una persona presa per a comunicar-se i sol·licitar que es respecten els seus drets si pateix algun maltractament? En primer lloc, haurà de fer una trucada i per això també necessita diners. Al final és un tema de classe, com menys recursos tinga la família de la persona presa, més insegura es torna la vida dins de la presó.

No se'n parla gaire. Explica'ns com transcendeix el procés d'empresonament en una família.

Hi ha un concepte universal que diu que la pena de privació de llibertat cap a una persona no podrà mai transcendir a la seua família. Però la realitat és que des que un familiar entra a la presó, aquest fet et transcendeix de dalt a baix. A partir d'ara, no només hauràs de vetllar per la integritat de la família que queda fora, sobretot en el cas de les dones, sinó que també tens la responsabilitat de sostenir la persona que està dins. Tu passes

a ser l'única via de comunicació amb l'exterior i de denúncia del que li passa. I quan et queixes d'alguna cosa que el pres et comenta -com, per exemple, la sobremedicació que els donen per a mantenir-los com zombis, una agressió a un company o la falta d'higiene-, sempre et diuen que eres una exagerada, que estàs boja o que menteixes. Després, la gent se suïcida dins les presons. Qui n'és el responsable? És la mare qui es queda sense un fill o un fill sense el seu pare. Per tant, la pena transcendirà en la família des del primer moment en què s'aplica.

En 2008 decidíu crear l'associació de familiars ACIFAD. Quines necessitats preteníeu cobrir? Quan el meu fill va entrar pres, la meua mare em deia que no m'ajuntara amb les "dones de la cua" del penal, que eren totes perilloses! Però van ser precisament aquestes dones, i no l'administració, les que em van ensenyar tot el que havia de fer en relació amb la presó i les visites, i em van facilitar com fer tots els tràmits. Pensava que hi hauria una oficina pública que t'ajudaria o orientaria amb tot aquest procés, però no: per a les famílies de les persones preses no existia cap classe de recurs. Aleshores, amb quatre "dones de la cua" que ens

haviem conegut allí, a la porta del penal i a l'autobús de la presó, ens vam engrescar i amb l'ajuda d'unes companyes advocades i sociòlogues vam fundar l'associació. La primera volta, ens vam ajuntar un dimarts a la tarda, i des d'aleshores no ens hem deixat d'ajuntar cada dimarts des de fa més de tretze anys. Els primers anys era un espai on només ploràvem juntes. Sortíem del nostre problema individual i el fèiem col·lectiu. Deixaves de pensar que havies sigut una mala mare i de culpabilitzar-te i començaves a pensar que era un problema sistèmic. A poc a poc, vam anar aprenent què volia dir tenir drets, vam aprendre de psicologia, de dret penal... Ens vam començar a acompanyar en tots els aspectes del procés d'empresonament des de les cures.

Coneixíeu altres experiències similars en altres països?

Va ser durant aquest procés d'aprenentatge que vam intentar conèixer altres experiències des d'on empoderar-nos i amarar-nos mútuament, i vam decidir crear la Xarxa Internacional de Dones de Familiars de Persones Privades de Llibertat (RIMUF), on avui dia comptem amb associacions de famílies de set països que patim el mateix amb relació amb l'empresonament, i entre les quals es troba l'associació de Famílies de Presos a Catalunya. La idea de la xarxa és enfortir aquestes veus i que les famílies agafen protagonisme per a parlar del que passa a les presons. A vegades em costa dir-ho, però sí que considere que som víctimes i això en cap cas vol dir que ens victimitzem. Hi ha moltes persones expertes en presons des del món de l'acadèmia i el dret, però nosaltres parlem des d'un lloc que no s'aprén a les biblioteques. La presó cal olor-la, sentir-la, escoltar-la, recórrer-la... Una vegada has fet això i has pogut veure l'estat d'indefensió en què es troba una persona allí dins, és quan ho has entès i quan pots parlar i opinar sobre el que hi passa.

Quines dificultats trobeu en aquest procés d'acompanyament?

Una de les principals dificultats és com la família rep el retorn a casa de la persona que ha estat presa. T'has de preparar per a això. La gent pensa que ix de la presó i ja està tot bé, però no és així. Aquesta persona haurà de tornar a aprendre com viure i relacionar-se en un context familiar i social fora de la presó, sobretot quan la pena ha sigut llarga. Això si hi ha una família que l'espera, ja que sovint no és així i la persona queda d'un dia per l'altre sola en la porta del penal. Estan tan acostu-

mades al règim d'empresonament que la llibertat els ofega. Han de tornar a aprendre com es viu a aquest costat dels murs i, a sobre, suportar l'estigma que recau sobre elles. No es pot aprendre a jugar a la pilota dins d'un ascensor, oi? Tampoc es pot aprendre a viure en llibertat dins d'una gàbia.

Gràcies a la teua trajectòria, fa poc se't va plantejar entrar a formar part del Subcomité per a la Prevenció de la Tortura i altres Actes Cruels, Inhumans o Degradants de l'ONU (SPT) com a relatora. Com ho vas rebre?

La veritat és que, al principi, amb molta sorpresa, i ara ho veig com un desafiament molt gran. Pense que en aquests organismes s'han d'escoltar les veus dels acadèmics, però també altres veus com la meua que no venen del món universitari. Jo soc la primera persona que entra allà com a familiar i espere que ara vinguen moltes més famílies i que comencem a ocupar aquests espais. Se suposa que en l'SPT som totes expertes. N'hi ha moltes que són expertes, però només han vist la presó des de la universitat o des del camp de la recerca. Jo seré una experta per haver-les transitat de dalt a baix, sobre el terreny. La idea és que es puguin ajuntar ambdues experiències per a poder valorar si realment s'estan respectant els drets humans als espais de privació de llibertat que visitem.

Què feu amb la informació que recollíu?

Cal tenir en compte que la delegació inclou 28 persones expertes des de diferents àmbits (jurídic, mèdic, psicològic...) de diferents països. Cada visita es prepara amb temps i quan arribes, ja saps més o menys quin és el context d'aquest país i el que està passant en els espais de privació de llibertat. Cada experta elabora el seu qüestionari, fa la seua feina i després la fem en comú. Entre totes redactem un informe referent a cada país, on incloem les nostres recomanacions. De vegades aquests informes són públics i d'altres no ho són. És important dir que els governs ja saben i coneixen perfectament el que està passant dins les seues presons i espais de privació de llibertat. El fet que vinga una delegació de les Nacions Unides a explicar-li els detalls i fer-li unes recomanacions tampoc canviarà aquests espais d'un dia per l'altre. De fet, ja els podrien haver millorat abans que arribarem. Molts governs condicionen aquests espais abans de la nostra arribada, perquè està anunciada, perquè ho trobem tot bé. Crec que la meua posició com a familiar introdueix una mirada fresca i fa que fem l'atenció en alguns llocs on les delegacions no havien mirat abans.

Pots donar-ne algun exemple?

Crec que és fonamental que la delegació, només arribar, parli amb les famílies. I quan dic *famílies*, m'estic referint a "les dones de la cua". Per mi, les dones som el primer agent de prevenció de la tortura a les presons. Són elles les que tenen més informació sobre el que passa a dins, perquè els seus marits i fills els expliquen cada setmana quin és l'ambient. Aleshores, parlar amb elles és el primer pas per a prevenir un possible cas de tortura, sobretot si és exercida per un funcionari o grup de funcionaris concret, o per a saber si realment s'està implementant una mesura que han anunciat per la premsa i que, a la pràctica, no és real.

“ ”

Quan et queixes d'alguna cosa que el pres et comenta, et diuen que eres una exagerada, estàs boja o menteixes

No es pot aprendre a jugar a la pilota dins d'un ascensor, oi? Tampoc a viure en llibertat dins d'una gàbia

Nosaltres, les famílies, entrem i sortim de la presó cada setmana. Per tant, qui millor que nosaltres per a prevenir els maltractaments? Per això és necessari que nosaltres com a familiars abandonem el paper de víctimes i ens comprometem amb els altres. És a dir, jo no vaig a la presó només per a veure al meu fill, sinó que també veig els fills de les altres i el que hi passa. I per això és important l'organització, perquè després ho compartim i pensem juntes què fer amb la resta de companyes i veure de quina manera ho podem resoldre.

Hi ha algun patró comú a totes les presons en relació amb el tracte cap a les persones internes?

Sí, sobretot en el moment en què es produeixen maltractaments físics i degradants. Per una banda, hi ha el moment de la detenció policial, el trasllat i el temps que la persona està en comissaria, on diria que gairebé a tots els països es produeixen excessos. Quan la persona arriba a la presó, l'ingrés també és un moment crític pel que fa als abusos. I després, una vegada dins, a banda dels possibles maltractaments físics i psicològics, hi ha normes que en si mateixes ja són un maltractament, com l'aïllament penitenciari. Tancar una persona sola a una cel·la durant anys pot fer que patisca trastorns psicològics irreversibles. Un altre càstig molt comú és el de deixar la persona sense poder-se comunicar amb la seua família, i per mi això també és un tipus de maltractament o un tracte inhumà. No és físic, però per mi és encara pitjor.

Creus que es poden explorar altres vies de resolució que no impliquen passar per la presó?

Una cosa important a tenir en compte és que la majoria de persones que estan preses tenen problemes associats al consum de drogues o han comés delictes relacionats a la seua venda, i també, normalment, venen de contextos socials molt

complicats. Aleshores, en lloc de tanta presó, igual caldria invertir més a crear espais on treballar les addiccions o que aquestes persones tinguin altres oportunitats de guanyar-se la vida. I si parlem de persones amb patologies mentals que han comés delictes, gran part de la població presa, tampoc crec que la presó siga és el seu lloc, ja que no és un espai terapèutic ni mèdic, que és on haurien d'estar. És important obrir més espais de diàleg entre les víctimes i les persones que han comés els delictes i cercar altres formes de justícia que no impliquen la privació de llibertat.

En general, continuem pensant que el càstig és la solució per a aconseguir canvis de conducta.

Encara tenim aquesta lògica que tot se soluciona a través del càstig, que el punitivisme és l'única manera de resoldre conflictes. Crec que està més que demostrat que no és així. A totes aquelles per-

sones que mai han xafat una presó i encara així les defensen, els diria que, si com a societat encara pensem que la presó és la solució als nostres problemes i que pensem que allà dins hi ha un procés de resocialització, estan molt equivocades, i que les presons avui en dia no serveixen per això, tal com estan organitzades. Infligir més dolor sobre aquestes persones i famílies no solucionarà cap dels problemes que tenim. Quin sentit té privar de llibertat una persona durant 25 anys i a sobre infligir-li dolor i deshumanitzar-la? Com creieu que tornarà a fora quan haja complert la pena? I la seua família i entorn, com ho viurà? En el futur, ens adonarem del sense sentit de les presons i ens preguntarem com podem tancar persones en aquests espais. Mentre això no passa, haurem de buscar la fórmula per a acompanyar aquests processos de la millor manera possible, tant per a les persones preses com per a les seues famílies. ●

“ ”

No vaig a la presó només per a veure al meu fill, sinó que també veig els fills de les altres i el que hi passa

Cal obrir espais de diàleg entre víctimes i persones que han comés delictes i cercar altres formes de justícia

a doble espai

'La Marató' de TV3 i no anar més enllà del model de salut mental imperant

L'enfocament biomèdic, en general, redueix les causes dels diversos trastorns a una relació causa-efecte. Això comporta que el tractament que proposa sigui majoritàriament farmacològic

**Pol Albiñana, Carola Marimon,
Josep Maria Ordóñez i Iolanda Vives**
Psicomotricistes de l'Associació
per a l'Expressió i la Comunicació

L'article que esteu llegint sorgeix a partir de la lectura del comunicat que l'Associació Catalana de Professionals de la Salut Mental i una trentena d'entitats de l'àmbit de la salut mental van fer arribar a la Fundació La Marató i del treball continu de reflexió des del col·lectiu de psicomotricistes.

El comunicat assenyalava l'enfocament des del qual es parlarà de salut mental durant *La Marató* d'aquest 2021. Hi haurà la veu d'una part dels professionals i afectats, i per la banda dels professionals hi haurà una mirada completament reduccionista i que deixa fora molta representació de professionals i prismes des d'on abordar la temàtica. Així doncs, ens sumem a les entitats sotasignants per assenyalar el reduccionisme del model biomèdic i per visibilitzar la salut mental des d'un model biopsicosocial, model que integra els determinants biològics, socials, relacionals, afectius i comunitaris.

En les últimes dècades, s'ha ampliat el coneixement sobre el funcionament del nostre organisme, des de les neurociències, la medicina, etc., i tots aquests avenços ens ajuden a entendre millor el funcionament orgànic de l'ésser humà. Ara bé, si tot plegat se suma a altres mirades complementàries.

L'enfocament biomèdic en salut mental, en general, redueix les causes dels diversos trastorns mentals a una relació causa-efecte amb la creença d'un funcionament exclusivament químic del cervell; això comporta que el tractament que proposa sigui majoritàriament farmacològic, ja que la intenció és equilibrar la resposta química del cos. Val a dir que l'evidència científica no demostra que existeixi un únic factor orgànic causant dels diversos trastorns mentals, sinó que més aviat, l'evidència i els estudis quantitius i qualitius actuals ens porten al model biopsicosocial. És un model que parteix de la base de la interconnexió entre la biologia i la psicologia, i emfasitza el vessant emocional, relacional i social de l'ésser humà. Des d'aquesta mirada, la comprensió i el tractament de les persones passa per un entramat plurifactorial ben complex i que escapa a explicacions senzilles i de causa-efecte. S'entendria un tractament sense una persona que acompanya?

Un infant és derivat a psiquiatria quan tota la resta no és suficient. Es comença per tractaments menys agressius. Amb la pastilla no hi ha procés, pot haver-hi mitigació del malestar

i reducció del símptoma, però no genera una transformació de fons en la persona.

Una pastilla no commou ni mou, sinó que amorteix. Una pastilla redueix, d'entrada, temps i despeses, en ser directa o immediata, perquè no requereix un espai, un temps de tractament... Però no cura. Si estàs en crisi, el medicament pot ser necessari i inclús prioritari, perquè després, en el tractament s'acompanyi a la persona en el procés d'elaboració i transformació del seu malestar.

Parlar de farmacologia és necessari, però ni pot ser el discurs ni ens hem de quedar aquí quan tractem la salut mental als mitjans. Per què TV3 omet enfocaments i processos? Per què van directes al dèficit, als trastorns, i descuiden el recorregut i les condicions necessàries per vetllar per una bona atenció en salut mental? En realitat, la pregunta seria: De què no estem parlant mentre parlem de *dèficits i pastilles*?

Doncs del que

és humà, del que ens constitueix com a subjectes. Començant per l'embaràs: quin sosteniment i ajuts a la individualitat s'ofereixen a les persones gestants? Quina atenció al part i quin acompanyament durant el postpart? Atenem com s'està vivint aquesta etapa i el patiment, les pors, l'angoixa, les expectatives i els dubtes que van sortint?

Atendre l'infant i la família des de la globalitat és fer prevenció. Per tant, concepció que tina societat envers i l'acollida dels nadons i el seu entorn més proper serà la nostra manera d'atendre i acompanyar

**La perspectiva
psicomotriu ens
aporta posar el
cos al centre, el
cos com a lloc on
es construeixen
els afectes, les
relacions
i les accions**

/ JOAN MANEL PÉREZ
@joan.manel

la
guem com
el naixement

en les se-
güents etapes de vida.

L'acompanyament dels 0 als 3 anys és crucial per prevenir, detectar i tractar. Quin lloc té el cos, el moviment i l'expressió en la infància? I si parlem d'altres etapes im-

portants de la vida, com ara, l'adolescència, tenen espai els i les joves per parlar i se les escolta en el que veritablement els hi preocupa, ocupa, il·lusiona, dificulta, sobre qui són i qui són les altres?

Ens cal anar cas per cas, persona a persona. La història i la manera d'estar al món de cadascú és única. Per tant, la manera com ens relacionem i atenem a cada individu serà diferent. Quin estigma té la diferència? Seguim acompanyant per ser totes iguals en comptes de respectar que som diferents?

Des de la psicomotricitat compartim una visió holística de l'ésser humà que engloba les dife-

rents dimensions de la persona i com aquestes s'expressen a través del cos en relació. Des d'aquesta mirada es desplega una pràctica que posa al centre la persona i donem sentit a les seves manifestacions i activitats lúdiques; comprenem el que expressa cadascú per facilitar-li un major benestar i un desenvolupament

personals i com aquestes es desenvolupen a través del cos en relació. Des d'aquesta mirada es desplega una pràctica que posa al centre la persona i donem sentit a les seves manifestacions i activitats lúdiques; comprenem el que expressa cadascú per facilitar-li un major benestar i un desenvolupament

harmònic. El camí és anar esbrinant què hi ha darrere de cada joc on es revelen les mancances, els conflictes, les necessitats... Anar del que és visible al que està submergit.

Organitzem espais i temps amb un material adequat que permet els infants i joves expressar-se, mostrar-se al món. Si, a més, es realitza en grup, els miralls entre iguals ajuden a trobar-se i reconèixer-se. En el cos trobem el reflex i les respostes als malestars i els dèficits i, per això, és una gran eina de detecció, prevenció i intervenció, tant en l'àmbit educatiu com en el de la salut. En els casos en què aquest treball no és suficient i els objectius que es plantegen en cada cas no s'assoleixen, el treball en xarxa facilita la derivació a especialistes dels camps de la neurologia i la psiquiatria.

Tanmateix, no es pot donar un bon procés terapèutic sense la coordinació entre els diferents àmbits de la persona i els diferents serveis de salut i socials que l'atenen. És important la presència d'una xarxa de professionals amb qui sostenir i compartir els casos, i amb qui mantenir una contínua reflexió sobre la salut mental en el context actual.

Cal anar desemmascarant els interessos que responen al model majoritari i seguir aprofundint en aquest fer humanista, complex i que no defuig dels reptes en relació amb la subjectivitat.

La perspectiva psicomotriu ens aporta posar el cos al centre, el cos com a lloc on es construeixen els afectes, les relacions i les accions. No som sense altres que ens miren, que ens escolten, que ens reconeixen, que ens acullen. Posar al centre aquesta construcció individual i única junt amb l'entramat social i comunitari ens fa més conscients i ens empodera. Com diu el doctor i terapeuta en psicomotricitat José Àngel Rodríguez Ribas, cal escoltar a cada persona en la seva singularitat, tractant de discernir quines són les causes del seu propi malestar. Ni una pastilla ni la virtualitat pot donar el que la relació aporta a la cura. ●

pàgina oberta

L'energia nuclear, un calvari pel bon clima

Jordi Bigues | @JordiBigues
Periodista i ecologista

El dimarts 9 de novembre, barrejat enmig d'altres anuncis respecte a la situació sanitària, l'atur i les pensions, Emmanuel Macron, el president de la República Francesa i copríncep d'Andorra, va declarar que l'Estat francès s'embarcarà en la construcció de nous reactors nuclears.

Aquest anunci, enmig de la cimera COP26 de Glasgow, ha estat interpretat com un toc de diana matinal pels partidaris de l'energia nuclear. S'han despertat a tot arreu les veus del suposat "impacte climàtic positiu" de l'energia nuclear. Fins ara, el debat ha estat una decepció total. No s'han aportat nous arguments a favor d'una energia sentenciada de mort, no tant per les catàstrofes de Txernòbil i Fukushima, sinó pels desorbitats costos i els magres resultats previsibles d'una tecnologia centralitzada i que no es pot adaptar a la demanda horària ni estacional del consum.

Macron pateix d'amnèsia deliberada. Dins del seu propi estat, a Normandia, la construcció del Reactor Europeu Pressuritzat, (EPR, per les seves sigles en anglès) de Flamanville 3, una central nuclear que acumula onze anys de retard en la construcció. Es va començar a construir l'any 2007 i ha patit defectes en sèrie i costos multiplicats com a mínim per quatre, tot i que algunes fonts parlen de sis. Dels 3.300 milions d'euros inicials pressupostats, l'última estimació dels promotors és que superi els 12.400 milions d'euros. El Tribunal de Comptes de l'Estat francès estima que el cost final podria superar els 19.100 milions d'euros.

L'Agència Internacional de l'Energia (AIE), una organització intergovernamental establerta a París, en el marc de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), va reconèixer que si la indústria nuclear fos capaç d'inaugurar un reactor nuclear cada quinze dies, 500 en vint anys, la reducció d'emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEH) no arribaria al 9%.

Una reducció molt limitada a un cost molt astronòmic. Financerament i industrialment és impossible construir aquests 500 reactors. El primer dels quals, en cas de començar ara

la construcció, tardaria quinze anys a ser inaugurat: l'any 2035.

Cal recordar que un dels objectius actuals de la Unió Europea és una reducció del 55% de les emissions l'any 2030, en funció de les emissions del 1990. Cinc anys després s'estrenaria el primer dels 500 reactors. A més, l'opció nuclear és un abisme financer. Requereix una considerable inversió i grans subvencions públiques. Les societats d'inversors no s'equivoquen: només el 2% de les seves inversions van al sector nuclear.

No és molt atractiu invertir ara i començar a tenir guanys crematístics dins de quinze o vint anys. És més eficient i lucratiu invertir en l'eficiència energètica i les energies renovables.

Per un costat, veiem les promeses de relançament de la indústria nuclear; per l'altre, l'intent d'incloure's sota el paraigua de les energies renovables o verdes com ho intenta l'electricitat negra de la incineració de residus.

S'ha de reconèixer, però, que la indústria nuclear emet menys GEH que el carbó, sempre que no s'inclouguin les emissions associades a la construcció del reactor i el seu desmuntatge final, l'extracció d'urani, el transport i la fabricació de combustibles i la gestió dels residus radioactius... Amb el gas canalitzat el drama és el mateix. Les emissions ocultes de la seva extracció li han permès presentar-se com una "energia de la transició energètica".

Reduir l'escalfament no ha de ser una excusa per continuar amb les tecnologies d'impactes inacceptables pel planeta i la gent, com és el cas de la indústria nuclear o el gas canalitzat amb la contaminació de les mines d'urani i l'extracció, el risc d'accident nuclear i la generació de residus radioactius.

El cost de l'energia nuclear augmenta cada any, mentre que el cost de les energies renovables minva. La generació d'electricitat nuclear ara és tres vegades més cara que l'energia eòlica. Al territori francès, sense les subvencions agafades directament dels impostos i la tarifa regulada, l'electricitat nuclear és molt més costosa.

El sector de l'estalvi energètic i les energies renovables creen quinze vegades més llocs de treball que el sector nuclear. A Alemanya, el pla d'abandonar l'energia nuclear va crear més de 300.000 llocs de treball. Els sindicats li han donat suport sense ambigüitats. Aquests llocs de treball no amenacen la vida dels treballadors, a diferència dels treballs de la indústria nuclear.

La qüestió és clara: la indústria nuclear no ajudarà a minvar els efectes d'un clima degradat. Hem de recórrer a altres fonts de generació d'electricitat, una nova cultura de l'energia basada en l'eficiència, l'ecoefectivitat i la sobrietat. Faves contades o faves radioactives, aquesta és la qüestió. ●

“

El cost de la generació d'energia nuclear augmenta cada any, mentre que el cost de les energies renovables minva

Renàixer de les ruïnes

Carlota Lasarte, una de les membres del projecte de repoblament de l'aldea de l'Olla (el Camp de Túria), amb la seua gossa, Garrofa. / MATHÍAS RODRÍGUEZ @mathiasrodz_

Diverses iniciatives han permés recuperar aldees que havien quedat abandonades fa dècades, fixar població i crear un model de vida sostenible i cooperatiu

Ester Fayos | @EsterFayos

Assegut a la plaça, Álvaro Bellot comparteix amb les seues companyes algunes reflexions sobre el turisme rural massiu i l'amenaça que suposa per a la població local. “Ha de ser sostenible i arrelat al territori!”, exclama. Carlota Lasarte assenteix amb el cap mentre mira de reüll els moviments de la seua gossa, Garrofa. Interromp la conversa Alejandro Aguilar, qui travessa la plaça amb dos rucs a qui està educant. L'escena podria situar-se en qualsevol poble de muntanya dels Països Catalans, però té una particularitat: ocorre a Olla, un poble situat en ple parc natural de la serra

Calderona -dins del terme municipal de Marines, a la comarca del Camp de Túria- que va quedar despoblat en el segle XVII. Durant les centúries posteriors, de manera intermitent, va donar recer a alguns grups de població fins que, als anys noranta, l'últim habitant va abandonar-lo donada la seua avançada edat. Ara fa una dècada des que Olla va tornar a la vida, gràcies a un grup de joves que recuperaren les cases i els camps. No és l'únic cas. Són molts els pobles i aldees que han nascut de les ruïnes: Les Penyes, a l'Alt Millars; Barchel, a la Serrania; Lliurona, a la Garrotxa; o la Clua de Meià, a la comarca de la Noguera.

El veïnat d'aquests pobles i aldees recuperades comparteix una mateixa manera de concebre la vida. Busquen fugir de l'actual model individualista i consumista i crear el seu propi projecte vital des de la coherència personal i col·lectiva entre la seua ideologia i pràctica quotidiana, fonamentades en la sostenibilitat, la cooperació o el contacte amb l'entorn. “Per mi, el més important era tornar a la comunitat”, s'afanya a manifestar Aguilar, que des de fa un any combina les tasques agrícoles i ramaderes de l'Olla amb el seu treball a l'associació Connecta Natura, el qual desenvolupa de manera telemàtica. “La comunitat que hi ha en els habitatges »

Les repobladores de Barchel (els Serrans) busquen l'autoabastiment energètic mitjançant l'ús de plaques solars o forns de llenya.
/ MATHIAS RODRÍGUEZ @mathiasrodz_

» convencionals -continua- és més destructiva que constructiva. Volia canviar el ritme de vida, a les ciutats tot va molt de pressa”.

Només posant un peu a Olla o Barchel -a la comarca dels Serrans- es poden percebre alguns dels canvis que comenta Aguilar. Les entrades a l'estança principal són tota una declaració de principis, on una gran taula rectangular o rodona dona la benvinguda i trasllada l'esperit comunitari. “És l'espai on més moviment hi ha, dinem, ens reunim...”, matisen des de Barchel. A mesura que te'n vas endinsant, es descobreixen altres maneres de fer i de viure, “al marge del sistema capitalista” -subratllen les repobladores-, com l'autoabastiment energètic mitjançant l'ús de plaques solars o l'impuls de la sobirania alimentària amb la recuperació de bancals. “Intercanviem productes ecològics, recollim les ametlles i les olives, fem conserva, traïem les cabres...”. Així descriuen una jornada a l'aldea de la Serrania, on les habitants viuen de diferents feines: algunes recullen les collites dels pobles dels voltants, altres marxen a l'Estat francès a fer la verema o ajuden en alguns tallers.

Ambdós projectes de repoblament al País Valencià s'organitzen de manera assembleària i col·lectivitzen els ingressos i les despeses. En el cas de l'Olla, alternen una as-

semblea organitzativa i una altra emocional setmanalment i cada membre paga una quota de cinquanta euros al mes, mentre que a Barchel en celebren una general a la setmana on prendre les decisions per consens. Tota repobladora de Barchel que fa feina fora del poble ha de tornar a la col·lectivitat un mínim del 20 % dels ingressos i disposen de tres caixes econòmiques: “De resistència, per a fer front a la repressió, donar suport a col·lectius...; de manutenció, per a tenir cobertes les necessitats bàsiques; i d'inversió, per a comprar llavors, feramentes i material per rehabilitar els habitatges...”, expliquen.

Repoblar en cessió d'ús

La crisi d'habitatge que sofreixen les ciutats s'està extrapolant als pobles, on l'auge dels apartaments turístics i la consegüent manca de lloguer a un preu assequible és una les causes actuals del despoblament. Per això, molts dels projectes de recuperació conceben l'habitatge com un bé comú. “Qualsevol persona pot adonar-se dels efectes perniciosos que té basar els serveis de primera necessitat, com l'habitatge, en els valors de mercat exposats a l'especulació”, rebla amb rotunditat Saül Garreta, arquitecte i un dels impulsors d'un dels projectes de repoblament i d'habitatge cooperatiu més llargs a Catalunya. L'any 2004, Garreta va

decidir recuperar Solanell -despoblat des de 1972- començant amb l'adquisició d'algunes cases dels antics propietaris. “Tot eren runes i vaig haver de treballar-hi molt. Vaig portar la llum i l'aigua i, a poc a poc, es va sumar més gent”, recorda. En l'actualitat, hi viuen cinc persones de manera permanent, té cinc cases reconstruïdes de les quasi trenta que en tenia el poble, i s'ha rehabilitat un quilòmetre de la pista d'accés i l'església.

En 2014, van constituir la cooperativa Revivre Solanell, que avui dia compta amb 25 sòcies i s'encarrega de la gestió d'un refugi al poble, on treballa una de les veïnes. Garreta explica que l'objectiu era crear una cooperativa d'habitatge en règim de cessió d'ús, però no va eixir com esperaven. Amb el temps, a aquesta necessitat s'han sumat unes altres, que impliquen la gestió dels serveis bàsics per a viure, la generació d'activitats agrícoles i ramaderes o l'impuls d'altres cooperatives per crear un pol cooperatiu d'activació econòmica a Solanell. “Estem treballant per reformular-la, que es puguin tenir en compte aquestes necessitats i que funcione com si fora l'Ajuntament d'un poble”, exposa l'arquitecte.

Garreta té molt clar que, tot i els esforços dedicats, aquest tipus d'experiències no fan front al despoblament que s'arrossega des de fa dècades. “Si hi ha cases, però no hi ha treball, la

gent marxarà”, adverteix. Comparteix la mateixa mirada Sergi Saladié, geògraf, expert en planejament territorial i una de les persones que ha parti-

cipat en la recuperació de Castelló, un nucli rural al Baix Camp que va quedar despoblat després de la Guerra Civil espanyola i on s'iniciaren els treballs en 1998, després que nou propietaris donaren onze cases del poble a l'Associació Masia de Castelló. “El repoblament pot tenir èxit quan una part

important de les activitats que farien els nous residents està relacionada amb les activitats tradicionals”, assenyala. “El sector primari -continua- és la base. Després, es poden crear uns altres usos, culturals, turístics...”. De fet, a parer seu, Castelló ha de treballar en aquesta línia, ja que durant dues dècades s'han organitzat activitats culturals i festives que “només han despertat l'interés d'una família”. “Cal potenciar l'agricultura i la ramaderia”, reconeix un dels fundadors de l'associació, Xavi Espelta, qui explica que un repte és crear un “alberg gran on la gent puga treballar, però ens trobem amb moltes dificultats burocràtiques”.

Obstacles administratius i processos judicials

Independentment del procés seguit per a recuperar els pobles -compra d'algunes cases per part d'una persona a títol individual que després

Al marge del procés seguit per a recuperar els pobles, les traves administratives són la tònica en la majoria de projectes

A les aldees de l'Olla i Barchel s'organitzen de manera assembleària i col·lectivitzen els ingressos i les despeses

cedeix el seu ús, com va ser el cas d'Olla; crear una cooperativa, pactar un acord amb les famílies propietàries o, fins i tot, la donació dels immobles, com va ocórrer a Castelló-, les traves administratives són la tònica en la majoria de projectes. “L'administració no ha volgut ni portar-nos l'aigua”, denuncia Garreta, qui argumenta que es deu al fet que “hi ha altres llocs a punt de despol·lar-se i amb la inversió en els quals poden aconseguir un benefici més gran”. Saladié, en canvi, considera que els ajuntaments els veuen com a una “competència”.

“L'administració té por que es demostre que és possible recuperar el patrimoni al marge d'ella i, a més, fer-ho sense tenir gens d'interès econòmic”, afirma.

Convençudes que no cal el suport institucional per a recuperar un poble, ja que defensen que l'Estat “no pot ajudar, perquè ell mateix és el problema”, les habitants d'Olla han après a desenvolupar les seues pròpies estratè-

gies resilientes, sobretot, en relació amb les dificultats que suposa recuperar una aldea en un espai travessat per les figures de protecció d'un poblat declarat Bé d'Interés Cultural (BIC) en 2002 i d'un parc natural, on no està permesa l'activitat ramadera. “És contradictori que un poble estiga dins d'una àrea de protecció, però dialoguem amb el parc, expliquem el que fem, i no hem tingut cap problema greu”, assegura Lasarte, qui reconeix que ni a elles ni a l'administració els interessa jugar a la denúncia.

Un cas ben diferent és el de Barchel, on les denúncies estan a l'ordre del dia. Tot es remunta als orígens del projecte, en 2013, quan les repobladores acordaren amb la família propietària un contracte de paraula per a la cessió d'ús dels habitatges. L'entesa entre

ambdues parts fluïa sense obstacles fins que un dia alguns dels membres de la família els digueren que havien de marxar. El detonant va ser

una denúncia de la Confederació Hidrogràfica del Xúquer, que els demanava 5.000 euros per haver utilitzat aigua del riu Túria. Van recórrer la denúncia al·legant que “el cabal no altera el curs del riu” i que fan ús “amb plena consciència ecològica” i, al final, van haver de pagar 500 euros. Segons recorden, els amos s'alegraren, però pocs dies després, van rebre la notícia que un familiar els havia denunciat per “ocupació i usurpació” d'una xicoteta casa, una part de l'aparcament i de l'hort.

“De poc servia ja l'acord al qual havíem arribat. Era la nostra paraula contra la d'ell”, lamenta un dels acusats que prefereix mantenir-se en l'anonimat. Després d'un judici ple d'incoherències, tal com assegura l'acusat entrevistat, la sentència -que s'ha impugnat- va resultar desfavorable per a les repobladores, les quals s'enfronten a una multa de 1.200 euros i a una ordre de desallotjament. A aquesta denúncia s'ha

sumat una segona per uns altres presumptes delictes: “d'usurpació, mediambiental, danys i coaccions”, explica Adrián E. Salavert, advocat de la defensa. “Per ara, podem dir que no hi ha usurpació, perquè la propietat l'ha abandonada durant quaranta anys i si la casa no té ni paret ni sostre, no es té res; ni delictes mediambiental i de danys, perquè els posseïdors han millorat l'espai”, assevera.

“El fet que unes persones que es fan dir ‘propietàries’ abandonen les seues ‘posseessions’ i impedeixen que unes altres les recuperen està dirigint els entorns rurals a l'extinció”, denuncien des de Barchel per mitjà d'un comunicat. A cent quilòmetres de l'aldea de la Serrania, des de l'Olla, els traslladen tota la seua solidaritat: “Hi ha molt d'ego amb la propietat privada. La gent està aferrada a la seua casa, però si una persona deixa caure una teulada, moralment, no pot ser ama d'eixa casa”, conclou Bellot. ●

Després d'un judici per usurpació, les repobladores de Barchel s'enfronten a una multa de 1.200 euros i a una ordre de desallotjament

Convençudes que no cal el suport institucional, les habitants d'Olla han après a desenvolupar les seues estratègies resilientes

A l'aldea de Barchel recullen ametlles i olives i cultiven aliments de manera ecològica.
/ MATHÍAS RODRÍGUEZ
@mathiasrodz

Xipre, l'illa de la divisió permanent

Les classes polítiques gregues i turc-xipriotes han fracassat en tots els intents d'assolir la reunificació i la partició podria ser definitiva

Xavier Palacios Mengod | @palaciosmengod
Nicòsia (Xipre)

L'illa de Xipre, la més oriental del Mediterrani, es troba des de 1974 dividida en dues entitats: el nord, controlat per un estat turc-xipriota només reconegut per Turquia, i el sud, governat per la República de Xipre, internacionalment reconeguda i formada per la majoria grec-xipriota.

Després d'anys de negociació per signar una pau que reunifiqués l'illa en una república federal, l'estatu quo s'ha convertit en un terreny còmode per les elits polítiques i econòmiques gregues i turc-xipriotes, i sembla que després de quaranta anys de divisió, Xipre s'encamina cap a una partició definitiva.

La situació regional tampoc no ha facilitat l'apropament entre les dues comunitats a Xipre. Turquia, des de 2015, ha jugat un paper molt més agressiu, revisionista i intervencionista a la regió. Directament i indirectament, Turquia s'ha involucrat en els conflictes armats més rellevants del món àrab, a Síria, l'Iraq o Líbia, i mantenint posicions polítiques que l'han antagonitzat amb potències de l'Orient Mitjà com Israel, Egipte, l'Aràbia Saudita o els Emirats Àrabs Units.

Xipre, que ha passat a formar part d'aquesta competició regional, s'ha vist afectada per les demandes turques respecte a l'exploració i explotació dels jaciments de gas natural en aigües de la República de Xipre. Alhora, Xipre i Grècia també han passat a formar part d'un bloc regional que prova de reduir la influència de Turquia al Mediterrani Oriental i a l'Orient Mitjà.

Aquesta configuració regional augmenta les divisions polítiques, socials i econòmiques dins de Xipre, i refreda possibles perspectives per la reunificació de l'illa. L'actual president turc-xipriota, el nacionalista Ersin Tatar –estret aliat d'Erdogan–, ha descartat aquesta opció i ha assegurat obertament que “l'única forma d'avançar és una solució de dos estats”.

1974 com a centre gravitacional

La història recent de Xipre ha estat íntimament lligada a la lluita entre Grècia i Turquia, a causa

del desmembrament i l'arribada de l'estat nació als territoris perduts per l'Imperi Otomà.

L'arribada a l'illa durant el segle XIX d'idees nacionalistes gregues primer, i turques després, va provocar una confrontació constant entre aquestes dues comunitats. Després d'anys de dinàmiques sectàries, aquesta pugna van culminar amb la invasió militar turca de 1974 i l'ocupació del nord.

Aquest fet traumàtic i de repercussions allargades en el temps va ser conseqüència d'aquest enfrontament entre les dues comunitats i que es va accelerar durant la dècada dels seixanta, quan es va fundar la República de Xipre després d'aconseguir la independència de l'imperi britànic.

La invasió militar turca es va produir a conseqüència d'un cop d'estat de faccions ultranaciona-

Després d'anys de negociació per signar una pau que reunifiqués l'illa, l'estatu quo s'ha convertit en un terreny còmode

La invasió turca va forçar el desplaçament intern de més de 150.000 grec-xipriotes cap a territoris del sud

Banderes turca i turc-xipriota a la serralada septentrional de Xipre, vistes des del sud del nucli urbà de Nicòsia.
/ XAVIER PALACIOS

listes grec-xipriotes i gregues contra l'arquebisbe Makàrios, president de la República, el juliol de 1974, i que va ser recolzada per la junta militar grega. Amb aquest pas es pretenia dur a terme l'objectiu principal dels sectors grec-xipriotes més extremistes, l'*enosis* o unió amb la "mare pàtria" grega.

La consecució de l'*enosis* haguera pogut significar la massacre i expulsió de la minoria turc-xipriota, i Turquia -que era potència garant de l'estatu quo colonial a Xipre junt amb Grècia i el Regne Unit- va envair l'illa dies després del cop d'estat arran d'aquesta amenaça. Una segona invasió militar turca es va produir l'agost d'aquell mateix any i va deixar el terç nord de l'illa ocupada militarment des d'aleshores.

Després d'aquesta invasió, durant la qual es va forçar el desplaçament intern de més de 150.000 grec-xipriotes cap a territoris del sud, es van violar sistemàticament els drets humans d'aquesta comunitat. Mentrestant, la minoria turca de l'illa -unes 45.000 persones-, també va patir atacs d'organitzacions ultranacionalistes grec-xipriotes, i es va veure obligada a buscar refugi en els territoris ocupats del nord.

El trauma de 1974 ha configurat el discurs polític a Xipre, sobretot a la part sud de l'illa. Sent la principal víctima, aquesta invasió i la divisió de l'illa condiciona elements del dia a dia i els discursos en l'educació, en àmbit polític, entre l'Església ortodoxa o els mitjans de comunicació, que perpetuen de generació en generació la sensació de trauma, i que en part també legitima l'actual divisió de l'illa.

Jocs geopolítics

La divisió *de facto* de Xipre va deixar el terç nord en mans de la República Turca del Nord de Xipre, només reconeguda per Turquia. Ankara exerceix una influència desmesurada sobre el seu govern i població i és qui realment controla el territori. Al voltant de 30.000 soldats turcs estan destinats permanentment sobre el terreny: la seva presència militar es fa visible gairebé a tot arreu.

Aquesta situació exposa completament el nord de Xipre a les polítiques i interessos turcs. Fa dues dècades, amb l'arribada d'Erdogan al poder el 2002, Turquia va cercar posicions d'entesa amb les Nacions Unides, la Unió Europea i la República de Xipre, i va afavorir la celebració d'un referèndum el 2004 per la reunificació de l'illa, que al final va ser rebutjada per la comunitat grec-xipriota.

Gairebé vint anys després, Turquia explota la seva influència a Xipre per condicionar, en part, les dinàmiques regionals a la Mediterrània Oriental, així com per benefici electoral propi. Xipre, i la invasió de 1974, constitueixen una part emocional molt important en l'ideari nacionalista turc, tan conservador com progressista, i és un eix que l'oposició actual a Erdogan no qüestiona.

"L'amo de la causa xipriota és la gran nació turca", va exclamar Erdogan durant la seva darrera visita a l'illa aquest estiu. Amb tot, el llenguatge que les autoritats turques han fet servir fa poc albirar la partició de l'illa en dues entitats com l'única solució al problema de Xipre.

La situació a Xipre s'entrellaça amb un escenari regional a on Turquia ha incrementat les seves intervencions militars a la regió, focalitzades sobretot contra grups armats kurds, així com contra grups armats relacionats amb rivals regionals.

Des de 2015, Turquia ha intervingut directament als conflictes de Síria, l'Iraq, Líbia o donant suport a l'Azerbaidjan contra Armènia en la guerra de Nagorno-Karabakh. L'intervencionisme i revisionisme turc ha provocat la ira de competidors regionals, que veuen Turquia com una amenaça al seu statu quo, sobretot en relació amb el lideratge sunnita a la regió.

Així doncs, països com els Emirats Àrabs Units, l'Aràbia Saudita, Egipte o Israel han establert una aliança regional per contrarestar la influència turca a l'Orient Mitjà. A remolc d'aquest bloc, altres països confrontats, com Grècia i Xipre, també han desenvolupat noves relacions diplomàtiques, econòmiques i militars amb aquest bloc.

La situació a Xipre s'entrellaça amb un escenari regional a on Turquia ha incrementat les seves intervencions militars a la regió

Els Emirats Àrabs Units, l'Aràbia Saudita, Egipte o Israel han establert una aliança regional per contrarestar la influència d'Erdogan

Xipre no només ha vist accentuada la seva confrontació interior, sinó que a escala regional també ha passat a ser un element més en les dinàmiques de confrontació entre països rivals. Aquest escenari de polarització regional tampoc ajuda a acostar posicions per una resolució política i pacífica del conflicte que arrossega l'illa.

D'aquesta manera, la divisió política a Xipre es fa cada cop més complexa, no només per la rivalitat política interna, sinó també per la seva exposició en el tauler regional. Ara mateix, la polarització a la regió accentua les diferències polítiques entre les parts involucrades en les negociacions de pau a Xipre, allargant encara més l'ombra de la partició permanent de l'illa. ●

Fugint del **laberint** burocràtic a Ceuta

Sis mesos després de l'arribada de 12.000 migrants, moltes segueixen desamparades i bloquejades a la ciutat autònoma

Irina Samy Cucurull | @IrinaSamy
Ceuta

Els llums de Nadal ja estan a punt per encendre'ls. Comença a refrescar a les nits i els carrers de Ceuta, en comparació amb fa sis mesos, són buits. El descampat on centenars de joves van malviure mentre esperaven la seva entrada al Centre d'Estança Temporal d'Immigrants (CETI), és desert. Ja no queden famílies dormint al ras a la porta d'accés al recinte, exigint un lloc on poder resguardar-se. Ja no es veuen joves dormint a la gespa davant del port, esperant albirar un camió que hi entri. Amb prou feines queda ningú davant la mesquita de Sidi Embarek, on centenars de persones s'agrupaven cada dia per rebre un àpat.

Però a Ceuta sempre hi ha qui es troba en situació "de carrer". Solen ser menors d'edat, d'entre 12 i 17 anys. Molts d'ells han optat per fugir de les situacions de violència que -denuncien- han viscut als centres de menors de la ciutat. Els testimonis recollits per voluntàries d'associacions com Maakum i No Name Kitchen parlen d'habitacions saturades on es genera inseguretat; de criteris aleatoris a l'hora de permetre la sortida del recinte, premiant els "xivatos" i castigant els díscols; de guardes de seguretat que utilitzen violència física i verbal, o d'horaris limitats i poc habituals per a l'aigua calenta de les dutxes. Per acabar-ho d'adobar, l'administració quasi mai compleix amb el deure per llei de regularitzar els menors abans de complir la majoria d'edat.

D'altres són al carrer amb l'esperança de poder passar a la Península sense ser vistos. Dormen en amagatalls entre els blocs de formigó que voregen el mar, busquen maneres d'entrar al port i amagar-se dins d'un vaixell. El joc implica saltar tanques cada cop més altes i amb ganivetes cada cop més esmolades, fugir dels guardes de seguretat i els seus gossos rastrejadors, encabir-se i restar durant hores entre els motors d'un camió o llençar-se a l'aigua freda i enfilarse per la corda d'amarratge... *Risky*, li'n diuen a aquesta pràctica.

Mentre al juliol era impossible aconseguir que els agents de policia complissin amb la seva tasca de facilitar l'accés als centres als menors que ho desitjaven -i, en canvi, es promovia el retorn cap al Marroc-, ara els persegueixen per dur-los als centres en contra de la seva voluntat. En qualsevol cas, a primera vista les coses semblen diferents de fa sis mesos. Millor, algú s'atreveria a dir.

Espera interminable

A Ceuta, d'una banda, s'hi troben les residents del CETI, on segons una llei no escrita només s'hi permet l'accés a persones subsaharianes: provenen de països com el Camerun, Gàmbia, Guinea, Mali i la Costa d'Ivori, entre d'altres. Unes 140 subsaharianes van aconseguir escapolar-se de les autoritats al maig i romandre al territori sense ser retornades. Però no va ser fins que moltes d'elles es van organitzar per escriure una carta a la delegada del govern de Ceuta, que van poder entrar progressivament al CETI, amb la promesa que rebrien un permís en pocs mesos i serien derivades a centres de la Península. No obstant això, el procés d'expedició d'aquests permisos ha sigut i segueix sent lent, ja que hi ha persones que fa més de sis mesos que esperen que els donin llum verda, motiu pel qual s'han organitzat en manifestacions pacífiques, similars a la concentració del passat juliol d'un alt nombre de magrebins en situació de desemparament.

Per altra banda, entre carrers aparentment buits, s'hi amaguen unes 300 persones magrebines. Com que no tenen accés al CETI, dormen i mengen a les naus d'El Tarajal i aconseguixen abandonar Ceuta a poc a poc, jugant amb el sistema de la mateixa manera que el sistema juga amb elles: un mes i un dia després de l'entrevista per sol·licitar protecció internacional, acudeixen a la policia de la frontera perquè els doni el permís corresponent per moure's lliurement pel territori espanyol. Una sol·licitud d'asil que molt probablement els serà denegada un cop estiguin a la

Península, perpetuant el cercle viciós de caceres de persones en situació administrativa irregular.

Vulneracions de drets

A Ceuta són habituals els "errors del sistema", de la maquinària burocràtica, que provoquen cada matí llargues cues davant del lloc fronterer d'El Tarajal. A més de les persones en trànsit, hi ha altres col·lectius que segueixen també bloquejats a Ceuta des d'aviat farà dos anys, a causa de la pandèmia, com és el cas de les treballadores transfrontereres.

Ceuta i Melilla, tot i formar part de la Unió Europea, no consten com a espai Schengen i, per tant, no hi ha llibertat de moviment entre aquestes ciutats autònomes i la Península. Abans de l'inici de la pandèmia, el seu règim administratiu especial també requeria un visat per poder empadronar-s'hi. Normativa que tot i el tancament sense precedents de la frontera entre el Marroc i l'Estat espanyol segueix vigent i dificulta, si no

El descampat on fa sis mesos centenars de joves van malviure a l'espera d'una plaça al Centre d'Estança Temporal d'Immigrants és desert

Ara dormen en amagatalls entre els blocs de formigó, busquen maneres d'entrar al port i viatjar clandestinament dins d'un vaixell

Persones acabades d'arribar a Ceuta per via marítima corren muntanya amunt cap a la barriada del Príncipe el 17 de maig de 2021.
/ IRINA SAMY CUCURULL @IrinaSamy

impossibilita, l'empadronament de les persones que hi van quedar atrapades d'un dia per l'altre.

Són comuns els casos de mares i pares d'origen marroquí que, tot i viure i treballar des de fa més de vint anys al territori no s'han pogut empadronar i els seus fills i filles no tenen cap nacionalitat -ni marroquina ni espanyola- i, per tant, són privades de drets tan elementals com l'educació o la sanitat.

Com observa l'advocada d'Andalucía Acoge, Inmaculada González: "Persones que ja tenien permís de residència i dret a renovar-lo, no poden fer-ho si els ha caducat el passaport des del tancament de la frontera: se'ls requereix que el renovin a algun consolat marroquí a l'Estat Espanyol". Una solució lògica si no fos que el més proper es troba a Algesires, on no poden arribar sense passaport.

Associacions que treballen al terreny com ara No Name Kitchen i Maakum indiquen que, tot i l'estrany silenci mediàtic, segueixen arribant persones per vies irregulars, però se sospita que també continuen les devolucions en calent. Per exemple, es té constància de dos nois que van arribar nedant a Ceuta el mes d'octubre, i que van ser retornats al Marroc. Quan les ONG van preguntar a la policia sobre aquest cas, els agents van assegurar que no tenien cap registre d'aquestes persones manifestant que, probablement, "haurien tornat al seu país com havien vingut: nedant".

Un peix que es mossega la cua

Aquest mes de novembre ha fet sis mesos de l'entrada d'unes 12.000 persones a la petita i estratègica comunitat autònoma: menors, molts dels quals havien ja viscut a Ceuta i havien estat tutelats en centres. Nenes que, veient la permeabilitat de la frontera, es llançaven al mar per primera vegada seguint l'exemple dels seus germans grans. Famílies senceres i algunes amb nounats. Dones i homes junts i per separat, creuant per tornar a la Ceuta que abans de la pandèmia era només la ciutat veïna. Famílies que havien quedat dividides amb el tancament de la frontera d'un dia per l'altre feia ja poc més d'un any. Nois i noies de països subsaharians que feia anys que esperaven al Marroc, buscant el seu moment de travessar la frontera i trepitjar Europa.

Aquests milers de persones han vist els seus drets vulnerats sense miraments ni excepcions: devolucions forçades a peu a través de la frontera d'El Tarajal, bombes de gas lacrimogen llençades a l'aire, balins disparats a pressió contra qui intentava saltar la tanca, cops de porra, centres indignes i desamparament, caceres i devolucions de menors en furgons.

"*Lghorba inxal·là*" ("Migració, si Déu vol", en català). Per a molts, tot val la pena per la promesa de la Península. El que passa en arribar a l'altre extrem de l'estret, però, és ja una altra història. ●

Associacions com No Name Kitchen i Maakum alerten que segueixen arribant persones i sospiten que es fan devolucions en calent

Per a molts migrants, tot val per la promesa de la Península. El que passa en arribar a l'altre extrem de l'estret, però, és ja una altra història

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris
www.coop57.coop

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

ger
ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA

C/ del PI 25. Ribes (Garraf), Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

CINC COSES QUE NO SÓN CERTES (DEL TOT) SOBRE EL QUE HA PASSAT A L'AFGANISTAN

L'autor analitza i desmunta diferents asseveracions sobre les quals s'ha construït bona part de l'argumentari occidental sobre la retirada aliada del país asiàtic

L'anàlisi d'Alejandro Pozo Marín | @CentreDelas
Investigador i analista del Centre Delàs d'Estudis per la Pau

No és cert (del tot) que la retirada militar fos una sorpresa. Joe Biden la va anunciar el 14 d'abril. En 29 dies, Espanya ja havia sortit del país i a finals de juny ho havien fet la majoria de tropes europees. Després d'anys negant el rol de comparsa dels Estats Units d'Amèrica (EUA), arribava la confirmació que, sense l'Oncle Sam, la seva presència sobrava. Amb tot, el mateix govern nord-americà recull a la seva web l'acord assolit amb els talibans el 29 de febrer del 2020, on s'indica que els EUA i els seus aliats (Washington parlava en nom de tots) es retirarien en un màxim de catorze mesos. És a dir, el maig del 2021.

No és cert (del tot) que la retirada generés discòrdia entre els aliats. Diversos dirigents han qüestionat el seguidisme de Biden envers Trump i la retirada internacional de l'Afganistan, malgrat que ho sabien i van acordar-ho amb Washington -de nou, l'efecte comparsa. Almenys, així ho evidencia la declaració, el mateix 14 d'abril, del secretari general de l'OTAN, Jens Stoltenberg: "Tots els aliats vam estar d'acord", afegint allò de què "vam arribar junts, marxem junts".

No és cert (del tot) que no s'hagin reconegut els talibans com a autoritat política. Mai es va excloure aquesta

opció, i per això els EUA o la UE no els van designar mai com a grup terrorista: el marc jurídic hauria impedit cap negociació. A l'acord del febrer del 2020, l'expressió utilitzada pels EUA per a referir-se al seu interlocutor va ser "l'Emirat Islàmic de l'Afganistan, a qui EUA no reconeix com a Estat, i a qui es coneix com els talibans". No el reconeix -deia- però, d'una banda, acordaven assumptes polítics d'importància transcendental per a l'Afganistan sense comptar amb el govern del país -sobirania *made in war on terror*-; de l'altra, a canvi de la retirada, els talibans es comprometien a evitar que el territori afganès servís de base per atemptar contra els EUA, i es detallaven, entre d'altres, mesures relacionades amb la immigració, el dret d'asil o residència, o l'expedició de visats, passaports i altres documents legals. És a dir, temes d'estat.

No és cert (del tot) que, amb el retorn talibà al poder, s'hagi tornat a la casella de sortida, la del 2001. Per moltíssima gent, podria ser pitjor. La destacada dissidència política, social i cultural que hi va haver durant dèca-

des a l'Afganistan va ser possible gràcies a les nombroses opcions d'anonimat, clandestinitat o canvi d'identitat que es donaven. Però en els darrers anys, els EUA i el govern afganès han fet un ús desmesurat de la biometria, ja fos pels processos electorals, l'expedició de documents, el registre a les forces armades i de seguretat, o fins i tot per a la recepció d'ajuda. A con-

seqüència d'aquesta tecnologia importada i promoguda des de l'administració, hi ha bases de dades detallades sobre qui ha fet el què en els darrers vint anys, que permeten identificacions immediates i inequívokes. Aquestes dades estan ara en mans tali-

banes, i hi ha constància que les han utilitzat en batudes i que la por a la identificació ha estat una de les raons principals per fugir del país. Així, no s'ha alliberat la població de la repressió talibana, sinó que potser s'ha minvat la seva capacitat de rebel·lia. A més, aquesta capacitat repressiva s'ha multiplicat exponencialment, en disposar de tots els recursos d'un estat regat amb més armes pesants i tecnologia militar que llibres o per-

sonal sanitari. Una dada a considerar: el 2020, l'Afganistan va ser l'últim de 163 països a l'Índex de Pau Global de l'Institut per l'Economia i la Pau i el primer a l'Índex Global de Terrorisme. El 2002 havia estat el 16è (l'Estat espanyol, el 19è), Estat Islàmic no existia i mai no s'havia registrat un sol atemptat suïcida dels que després s'han comptat per centenars cada any.

I no és cert (del tot) que la població afganesa estigués encantada amb les forces aliades. Almenys, una part tenia raons per no estar-ho. Combinant dades de l'ONU (que reconeix subestimació en els seus càlculs) i de Marc Herold, de la Universitat de New Hampshire, en vint anys els EUA i els seus aliats haurien matat -només a l'Afganistan- un nombre de civils que multiplica per quatre les morts de l'11S. Aquesta suma superaria àmpliament el nombre acumulat de civils occidentals morts a tot el món per l'acció combinada no només dels talibans sinó de tots els grups armats associats a l'islamisme polític designats com a terroristes, incloent-hi Al-Qaeda i l'Estat Islàmic. Recordem que l'Afganistan és un entre diversos contextos d'una Guerra contra el Terror en què, en general, les coses no s'han fet gaire millor. Una evidència incòmoda que les maneres escollides per lluitar contra la barbàrie del terrorisme no han estat gaire més justes. ●

No s'ha alliberat la població de la repressió talibana sinó que potser s'ha minvat la seva capacitat de rebel·lia

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

CUINÀ DE BARRI

ESMORZARS
MENÚ AL MIGDIA
CARTA DE NIT
OPCIO VEGETARIANA
BEGUDES DE LA TERRA
CERVESES ARTESANES
CULTURA POPULAR

C/PREMIA 20. BAIXOS. 08014
SANTS. PAÏSOS CATALANS
93 422 16 13 WWW.TDE.CAT

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

LA REPAR-TIDORA
Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaclet (València) | larepartidora.org

Josep Renau pintant l'esbós del mural 'La relació de l'home amb la natura i la tecnologia' (1980-1984), encarregat per l'ajuntament de la ciutat alemanya d'Erfurt. / IVAM @gva IVAM

La revolució gràfica de la generació Renau

Una exposició a l'Institut Valencià d'Art Modern recorda la figura de Josep Renau (1907-1984), figura preeminent d'una escola que va entendre l'art com a eina d'agitació social

Sara Romero | @La_Directa

Va ser un grafista prolífic, pintor, militant comunista, teòric i director general de Belles Arts del govern republicà espanyol, del 1936 al 1939 -moment en què va fer traslladar part de l'obra del Museu del Prado de Madrid a les Torres de Serrans de València, per salvar-les dels bombardejos que atacaven la ciutat. A l'exili, va ser muralista i fotomuntador reconegut a Mèxic i, més tard, al Berlín Oriental. Josep Renau, nascut a la ciutat de València en 1907, va desenvolupar una pràctica artística durant gran part de la seua vida -fins ben entrats els anys setanta- que situava l'art i la cultura com factors d'agitació política i com a eina per a transformar la societat.

Durant els seus primers temps d'activisme gràfic, que coincideixen amb els anys de la Segona República, existia a València un grup d'artistes -la coneguda com a Generació Valenciana dels anys 30- que criticaven la tendència de l'art per l'art i que reivindicaven el seu caràcter utilitarista i mobilitzador, especialment per mitjà del cartellisme. Van fundar en 1932 la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (UEAP). En aquest context, a l'estètica consolidada del cartellisme cinematogràfic de Hollywood

s'hi sumaven influències de la gràfica constructivista soviètica impregnada de retòriques monumetalistes. Tot això va donar lloc a una profusió de contingut compromés amb la realitat social: revistes com *Nova Cultura*, per la defensa de la cultura popular -fundada per Renau a València-, cartells reivindicatius i propagandístics de tota mena, o portades i il·lustracions per a la premsa, com la publicació anarquista *La Revista Blanca*.

Amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola i de la revolució social del 1936, artistes com Manuela Ballester, Francisco Carreño, Manuel Monleón, Elisa Piqueras o Francisco Badía, inclosos dins d'aquest grup valencià d'artistes, van treballar en l'elaboració de fotomuntatges i cartells propagandístics i bèl·lics de caràcter antifeixista amb un influent simbolisme i expressivitat, que ajudaven a transmetre la convicció dels missatges. De fet, dins d'aquest ambient de creativitat compromesa, Renau va ser nomenat responsable de propaganda gràfica de l'exèrcit de la República el 1938. Durant aquests anys, el grafisme va guanyar protagonisme plàstic i temperament crític, proposant, a més a més, nous imaginaris publicitaris. »

»

Reinventar-se a l'exili

Tanmateix, l'exposició "Els exilis de Renau", que es pot visitar fins al 9 de gener de 2022 a l'Institut Valencià d'Art Modern (IVAM), no se centra en una revisió d'aquesta etapa creativa i política vinculada a la Segona República i a la Guerra Civil espanyola. La mostra, comissariada per Joan Ramón Escrivà i Josep Salvador -conservadors del mateix museu- estudia concretament la pràctica artística de Renau en l'exili amb relació al context polític i als cercles en els quals estava immers tant en Mèxic (1939-1958) com en l'Alemanya Oriental (1958-1982).

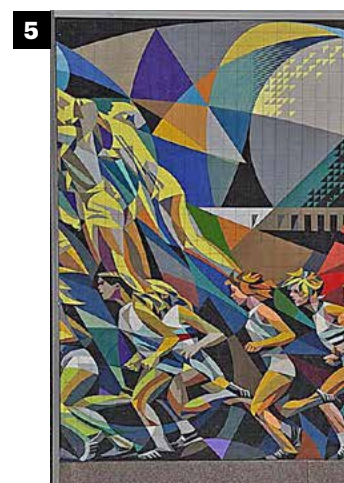
Tal com explica Escrivà, l'objectiu era aportar noves visions, escenografia i elements que enriqueixen les lectures anteriors realitzades sobre la figura de Josep Renau, més enllà del període de la República i la Guerra Civil espanyoles. "Volíem insistir en l'arquitectura i el muralisme, així com en l'estudi del context i en la recuperació de documents inèdits que ens ajuden a entendre aquest compromís social permanent, les influències i els canvis d'estil", assenyala. Ho han fet per mitjà de l'exhibició de peces d'altres artistes coetanis com la valenciana Manuela Ballester -artista i activista, companya de Renau durant bona part de la seua vida- l'artista rus de propaganda Alexander Zhitomirsky o el mexicà David Alfaro Siqueiros, amb el qual va realitzar el mural *Retrato de la Burguesía*, encarregat pel Sindicat Mexicà d'Electricistes en 1939 i del qual se n'ha fet la primera reproducció en l'exposició actual a València.

Després del 1939, els artistes gràfics valencians compromesos amb la República van continuar la seua tasca al servei de la lluita contra el règim franquista i pels moviments socials, tot i les hibridacions i canvis d'estil per raó de les circumstàncies socials i les realitats artístiques dels països on es van exiliar. "Són artistes que van compartir el procés de passar de l'art-déco a un art combatiu -exposa Escrivà- i que van mantenir després de la Guerra Civil espanyola, especialment amb l'esperança que el franquisme desapareixeria després de la Segona Guerra Mundial". En el cas de Josep Renau, Escrivà explica que va mantenir les seues conviccions polítiques com a militant del Partit Comunista, amb un cert dogmatisme estalinista, fins a finals de la dècada dels setanta. En aquest moment, ja a l'Alemanya Oriental, es va desencantar davant l'increment de les polítiques culturals i expansives estatunidenques en plena guerra freda i el distanciament amb el canvi social que anhelava, tal com va anar il·lustrant amb la sèrie de fotomuntatges *The American Way of Life*, que a l'IVAM s'exposen seguint l'ordre original que va dictar l'artista.

Última parada: Berlín

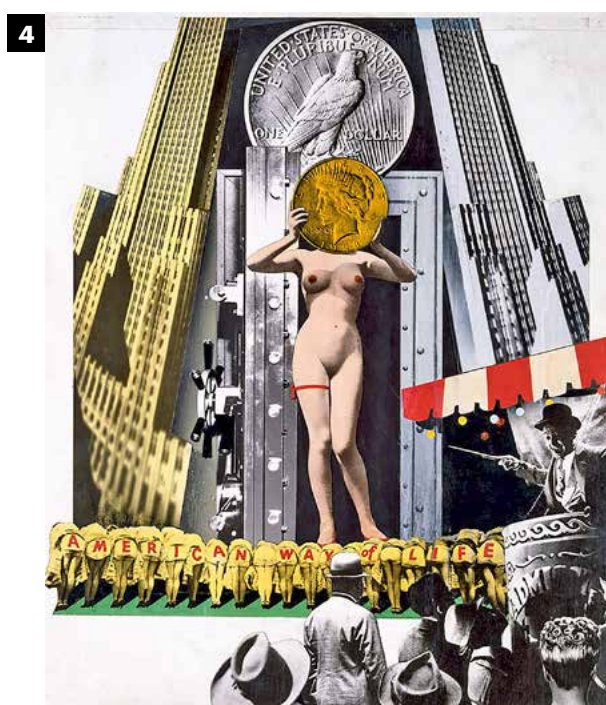
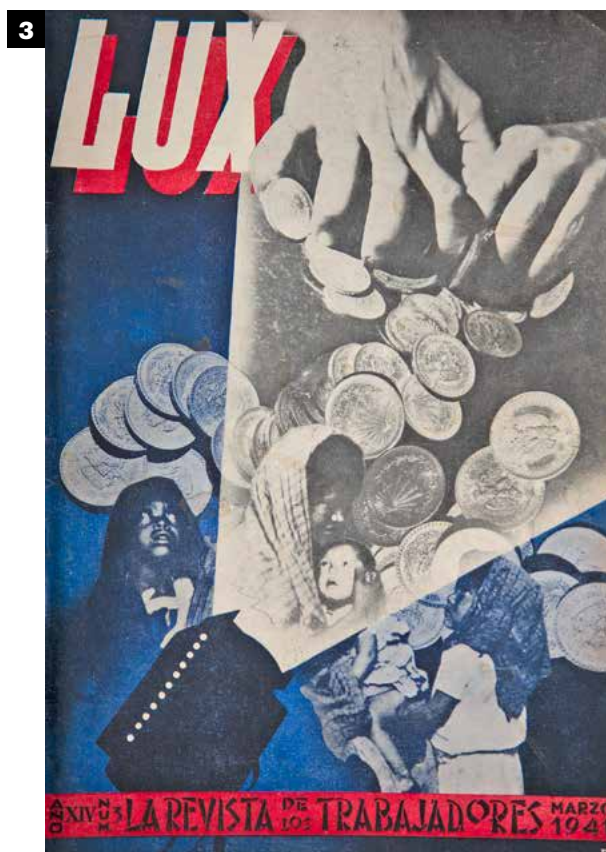
Durant els exilis, si més no, calia conjugar aquest compromís gràfic amb la supervivència de crear nous formats i espais en renovats entorns artístics. A Mèxic, juntament amb Manuela Ballester, les germanes d'aquesta, Rosa i Josefina Ballester, i altres col·laboradors, van crear Estudio Imagen / Publicidad Plástica (1950-1958). Sota la signatura de renom de Renau, tam-

Durant els exilis, si més no,
calia conjugar el compromís
gràfic amb la supervivència
i crear nous formats i espais
en renovats entorns artístics

bé desenvoluparen una gràfica comercial de producció de cartells cinematogràfics o portades de revistes que es consolidaven "com a mitjans d'expressió de les noves societats de masses", tal com s'exposa a l'exposició. Fou també en aquest moment mexicà que Manuela Ballester, prolífica artista i activista durant els anys trenta, sacrificà parcialment la seua obra pròpia per treballar amb Renau, relegada a una posició secundària i sovint invisibilitzada. Tot i que seguiria publicant gravats en la premsa de l'exili, encara que molt menys frenèticament que en els anys a la capital valenciana.

Les experiències de treball col·lectiu i multidisciplinari del muralisme mexicà i la investigació sobre l'espai, és a dir, la idea d'art de carrer i de funció social, van acompanyar Josep Renau fins al Berlín de 1958. Allà, va treballar com a funcionari al servei del nou Estat de l'Alemanya Oriental. Segons detalla

OBRES EXPOSADES A L'INSTITUT VALENCIÀ D'ART MODERN (IVAM)

1. Mural 'Retrato de la Burguesía' (1939).
2. 'La soberanía de España pisoteada por los yanquis' (1951).
3. Disseny de portada de la revista 'Lux' (1940-1941).
4. 'The Big Parade. The American Way of Life' (1957).
5. Mural 'La marcha del jovent cap al futur' (1968).
6. Cartell produït durant la Guerra Civil espanyola (1936).
7. Esbós pels murals d'Halle-Neustadt (Residència d'Estudiants, 1968-1974).

Josep Salvador, també comissari de l'exposició, Renau va seguir la voluntat política de refer un país des del punt de vista cultural i urbanístic, especialment per mitjà del muralisme en edificis públics. En aquest moment, la seua nova sensibilitat estètica no seguia tant les directrius de les instàncies polítiques, sinó que, més bé, estava marcada pel nou llenguatge de l'abstracció, els jocs cromàtics, les perspectives... "Els compromisos de Renau es mantenen a escala de progrés cultural i de canvi social, no només limitant-se a glorificar el partit dominant", aclareix Salvador. Un exemple d'aquest estil adoptat és el mural *La relació de l'home amb la natura i la tecnologia*, que va ser encarregat el 1980 pel Consell de Districte de la ciutat d'Erfurt i que ha estat restaurat en els darrers anys per la Fundació Wüstenrot -encarregada de conservar i visualitzar el patrimoni cultural alemany en general i, concretament, de la República Democràtica d'Alemanya,

a causa de la deixadesa i la falta d'interès de les autoritats en les creacions artístiques d'aquest període històric.

La trajectòria de Josep Renau -com la d'altres artistes gràfics valencians de la mateixa generació- oscil·la entre la militància i l'activisme gràfic, per mitjà d'hibridacions artístiques i geogràfiques, fins a proposar nous formats, estils i tècniques que es desenvoluparen i influenciaren l'art de la segona meitat del segle XX. La sensibilitat social que implica el cartellisme o el muralisme permet als artistes analitzar la imatge en constant vinculació amb les narratives i realitats contemporànies. És per això que Josep Renau s'avançava al pop-art o al grafisme lligat a la societat de masses per mitjà dels fotomuntatges, els cartells publicitaris o les teoritzacions sobre la funció social de l'art. És per això també que el seu univers artístic i creatiu segueix latent hui en dia. ●

malalletra

Tot el que voldria dir-li a una dona vella

El relat d'Olga Codina

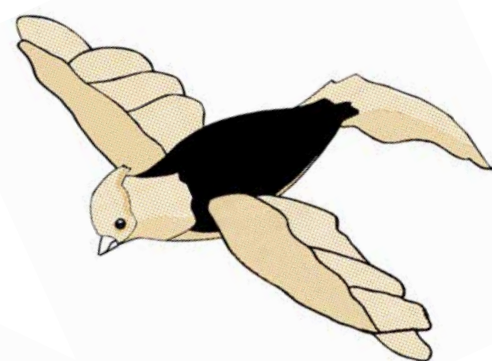
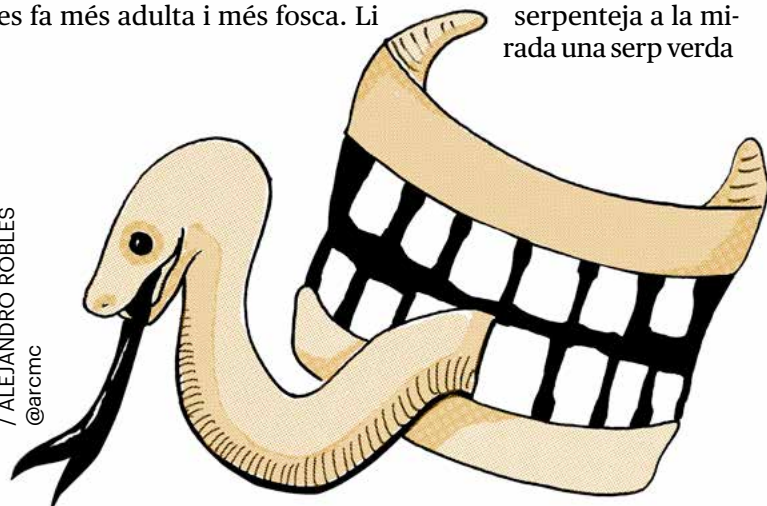
Una dona vella s'acosta els dits a la boca, introdueix el dit polze entre les dents i s'arranca l'ungla. Se la menja a poc a poc, cavalcant-la entre la dentadura. És una dona vella que es pensa que és una nena. És una àvia. És la meua àvia pensant-se que és petita. S'escolta com mastega la part més blanca de l'ungla, el so exacte de la queixalada i la cutícula trencant-se com el gel. Després s'agafa dues trenes invisibles i se les embolcalla a les mans, posant-les sobre les espatlles.

Això que té a la cara és un mapa d'arrugues. Li van des de la boca fins al crani. Són els camins plens i viscuts, arrelats a la pell com la soca d'un arbre. Ella es pensa que demà haurà de matinar i haurà de fer el camí ral. Es pensa que haurà de carregar l'aigua per fer farinetes, que es trobarà un pit-roig i que podrà descansar sota l'alzina. Es pensa que és una nena, que el seu pare la renyarà si no arriba a casa abans que el sol marxi de la vall. Ella es pensa tot això i m'ho diu amb una mirada que sembla lúcida, però no té horitzó.

Em mira com si el temps fos nostre i jo puc veure la seva silueta comprimida i minúscula en el relleu dels seus ulls recordant. La puc veure caminant entre la vegetació i el silenci contundent de la vall al capvespre. Ella va créixer damunt d'aquesta terra tova que li enceta la visió, embolcallada de cingleres que semblen onades. La puc imaginar els dies de gresca al mig de Sant Llorenç, la puc veure amb vista aèria, com un ocell des dels Emprius, parant a la font i tocant la larva d'una salamandra. La puc veure els dies de por i els dies de gana. Ara em mira fixament, mastegant el record, lluny de la persona que és, pensant-se que hi ha una merla a prop nostre i dient amb la veu prima que no pot jugar més estona. Li voldria dir que marxi tranquil·la, que ja jugarem demà durant les escletxes que ens regali el dia. Que si s'atreveix, anirem a agafar mores al Romeu mentre jo vigilo i sento els masovers xiular. Voldria fer veure que soc la seva amiga i no la seva neta i dir-li que sí, que fa anys que vivim el mateix moment. Li diria que aviat serà primavera i tot ens esclatarà a les mans.

Sempre hi ha un moment, quan ella recorda i jo voldria dir-li coses per seguir-li el joc de la memòria, que la seva mirada es fa més adulta i més fosca. Li serpenteja a la mirada una serp verda

/ ALEJANDRO ROBLES
@arcmc

com si sortís d'entre les brolles i les pinedes, perquè arriba aquell moment en què recorda les flames i tot en ella enfosqueix. El dia que la vall cremava a ella se li encenia el cor d'una manera salvatge. I llavors li explico, i això sí que li explico, que ara hi ha un bosc jove on les mallerengues crien, grans masses forestals i espadats alçant-se. És un refugi, li dic, un lloc de cria on tot torna a néixer. És un ampli terreny on la gent fa parada els caps de setmana, i des d'on els excursionistes enfilen fins al barret del Montcau. Hi ha un pastor cuidant les ovelles i uns ceps que s'atrinxeren ben ordenats. Aleshores ella em torna la mirada i somriu amb els plecs dels ulls, com si ho entengués. Com si sabés que ella és una dona vella i també un bosc jove que brota incansable cada cop que l'aire arrasa. Em mira plena de clarianes i llavors li voldria dir tot sense miraments; que la Vall és ella, i l'arbre també. Voldria dir-li que està feta de la mateixa matèria que les pedres, com la casa del poeta alçant-se majestuosa i ampliada. Voldria dir-li, sense que em tremolés la veu, que encara que el món insisteixi a oblidar-la, a ella, a les dones velles, aquestes roques no l'obliden. Ni els carrers del poble, ni les llunes que regalimen contra les masies, perquè ella és aquestes roques, aquest poble i aquestes llunes, perquè aquesta terra té memòria, com les dones velles, que recorden esgotades els rastres agrícoles i les arrels que les han fet créixer.

Tot això voldria dir-li, però només me la miro pensant que, en certa manera, em sent mentre mastega a mossegades petites el tros d'ungla, minúscul, que ha aconseguit arrencar, convençuda de la seva força. ●

ressenyες

Dones que travessen esquerdes al món àrab

Sara Blázquez | @sarablazquez

Ha estat, durant anys, la mirada a través de la qual hem conegut una mica més de prop el Pròxim Orient amb les seves cròniques per a TV3 i Catalunya Ràdio. Txell Feixas Torras ha cobert la guerra contra Estat Islàmic a l'Iraq, la caiguda del Califat des de Rojava o les Marxes pel Retorn a la Franja de Gaza. L'any passat va publicar un dels llibres més venuts, *Dones valentes* (Ara llibres, 2020) on, amb sensibilitat i matisos explica les històries de dones anònimes que són testimonis dels conflictes i les revolucions a l'Orient Mitjà.

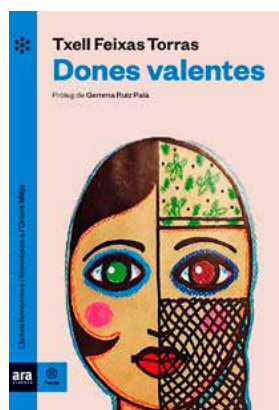
Es podria presentar *Dones valentes* com un recull de quinze relats de dones, i ho és, però no només això. És un llibre polític, que explica els sistemes de la regió, les esquerdes que hi ha i per on les travessen les dones. “La suma d'aquestes individualitats”, diu Feixas, “genera una força col·lectiva enorme. Són quinze dones que he vist com han fet un forat en el roc del patriarcat i del masclisme que tenien en aquell moment envoltant-les”.

Sovint es relaciona la dona al Pròxim Orient amb l'estereotip d'una dona velada, segurament un dels símbols d'opressió per excel·lència. Feixas coneix molt bé la realitat, i defensa que “hem d'anar més enllà d'aquestes simplificacions tan bàsiques”. Un dels relats és la història de Majd, de la Franja de Gaza, una noia de 25 anys velada que fa una revolució a Gaza on fa trontollar tot el patriarcat que l'en-

volta, fins al punt que l'amenacen de mort. A ella i a la seva família. Malgrat tot, crea escola perquè altres noies s'empoderin amb coneixements, capacitats, fa tallers... Un exemple de dona que trenca estereotips del món àrab.

També hi ha espai per a una de les realitats més cruels que es viuen al Líban, la de les treballadores domèstiques, que arriben majoritàriament d'Etiòpia i les Filipines per treballar i enviar diners als seus països d'origen. Arriben enganyades i, quan són al Líban, es topen amb l'explotació laboral i l'explotació sexual, perquè en moltes ocasions l'home les viola, la dona les pega i els infants de la casa hi juguen “com si fossin animals”. Cada setmana se suïciden al Líban dues *maids* -així és com se les anomena-, llançant-se pel balcó o prenent pastilles, perquè malviuen tancades a casa. Un exemple d'una de les paradoxes més bèsties i que la societat libanesa ha arribat a “normalitzar”: moltes d'aquestes dones acaben sent esclaves per cobrir el lloc de la dona libanesa que es vol emancipar.

Una altra de les històries més impactants del llibre és la de les milicianes kurdes, que entenen l'alliberament d'un poble a través de l'alliberament de les dones. Fa anys que lluiten contra Estat Islàmic, Turquia i moltes altres opressions, però la primera barrera és a casa seva, diu Feixas, “s'han de rebel·lar contra una família que no entendrà

LLIBRE
Dones valentes
Txell Feixas Torras
Pròleg de Gemma Ruiz Palà
Ara llibres, 2020
176 pàgines

la lluita contra el patriarcat perquè en formen part, ni entendrà la lluita contra el gihadisme, perquè no entenen que una dona hagi de fer el que el seu pare no ha fet. No l'entendrà la família, no l'entendrà el veïnat, ni la comunitat. Es posen tothom en contra per un ideal”.

Una presència poderosa

Xavier Puig | @xavierps7

El poeta de Felanitx Miquel Bauçà escriu que “La letargia, la tarda, la pluja, la pena, / l'esfondrament general, / el neguen tant a un, que un s'aferra, / a on sigui, a una cançoneta grisa i d'amor, / brufada d'esperit”. Anys després, una conveïna seva, la cantautora Maria Hein li disposa la melodia perfecta on amarrar. *Continent i contingut*, el seu disc de debut, és ple d'espais tancats, de límits, de constriccions, de grisos que es fan lluminosos en acompanyar-se de melodies de factura preciosa. Una música etèria, alliberadora, que projecta

bastos horitzons interiors, marca de la casa del millor pop metafísic. En l'electrònica discreta i la proposta estètica, s'hi degusta la mà del segell Hidden Track Records -i el tàndem Ferran Palau i Louise Sansom. Hein, però és més que això. Després personalitat i llueix un cantar mediterrani que l'enllaça amb la millor tradició illenca representada per Maria del Mar Bonet i Joan Miquel Oliver. El disc, que manté una correcció general, té moments exquisits. Serà una bona notícia si es consoliden quan el projecte maduri.

MÚSICA
Continent i contingut
Maria Hein
Hidden Track Records / Pértiga Music, 2021
10 cançons

Poemes llargs i alta contracultura

Ivan Alcázar Serrat | @La_Directa

LLIBRE
Soliloquis de nyigui-nyogui
Enric Casasses
i Figueras
Edicions 62, 2021
536 pàgines

El poeta Enric Casasses va publicar fa poc *El nus la flor i assagets*, originalíssimes immersions al poema amorós (i musicat) i al poema assagístic (i artístic). Ara, el volum *Soliloquis de nyigui-nyogui* recull gran part de la seva producció de poemes llargs i narratius, molts de descatalogats o difícils de trobar, que han estat fixats o repassats. Tres d'ells inèdits, un escrit durant el confinament de l'any passat, “A pes de braços”, que és un exorcisme alliberador. L'editor Jordi Cornudella definia els poemes del recull lligant-los tant a la filoso-

fia i l'acràcia com a les històries immediates i als paisatges propers i humans. Cada poema té formes i mètriques diferents, però sempre vibra vivament. En els poemes llargs -com a la composició “Plaça Raspall”, cartografia fantàstica i precisa- es gaudeix millor la fluïdesa i la frescor inspirada i transparent d'una llengua capaç d'obrir-se camí per explorar i descobrir escenes i idees amb la gràcia de l'oralitat, amb una mena de seny psicodèlic, profund i humorístic, que toca de peus a terra mentre ens eleva sense solemnitat, ni retòrica, ni vertigen.

JAU HERRERO
/ @JauHerrero

Ana Rutilia Ical Xoc,
advocada, lingüista
i defensora del
territori q'eqchi'
de Guatemala

Tot i que no es defineix com a líder indígena, les comunitats de la riba del riu Cahabón del departament d'Alta Verapaz, al centre de Guatemala, la van nomenar representant per liderar el procés judicial en contra de la construcció de la hidroelèctrica Renace, una de les més grans de l'Amèrica Central. L'any 2019, Ical Xoc va guanyar un recurs d'empara davant de la Cort Suprema de Justícia (CSJ) de Guatemala, en què es restituïa el dret vulnerat a la consulta lliure, prèvia i informada dels pobles indígenes, segons obliga el conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball (OIT). És catedràtica de la Universitat Rafael Landívar i membre de la Defensoria de la Dona Indígena de Cobán. El mes d'octubre va visitar Barcelona en el marc del XIV Festival de Cinema Indígena per explicar "la seva lluita i la del poble maia q'eqchi' per defensar la Mare Terra i el territori" davant l'espoli de l'empresa espanyola Cobra Infraestructuras Hidráulicas, del grup ACS, que va construir el complex hidroelèctric que ha deixat sense aigua el riu Cahabón.

“Per al capitalisme no som subjecte sinó objecte”

Èlia Borràs Güibes | @eliaborras

Com s'ho fa una empresa transnacional per introduir-se a les comunitats?

Compra la gent. L'empresa arriba a les comunitats i els hi promet desenvolupament, formació als joves, pistes de futbol i samarretes del Reial Madrid. Però si aquí no es juga al futbol! El que nosaltres volem és que alliberin els nostres rius, no que ens regalin motxilles i llibretes.

Qui és el responsable de la construcció d'aquesta hidroelèctrica?

Florentino Pérez, president de l'empresa espanyola Actividades de Construcción y Servicios (ACS) que forma part de Cobra Infraestructuras Hidráulicas, encarregats de canalitzar trenta quilòmetres del riu Cahabón i deixar-lo sense aigua.

Què implica per les comunitats?

Ens divideix com a poble maia q'eqchi', juguen amb la pobresa. Compren la gent perquè els hi vengui la terra per poder construir-hi i arribar a controlar el territori.

Quina responsabilitat tenen les institucions espanyoles i catalanes sobre la construcció del macroprojecte hidroelèctric?

L'Estat espanyol va ratificar el 2007 el conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball, tot i això, empreses espanyoles com ACS són les responsables d'haver vulnerat els drets dels pobles indígenes a Alta Verapaz. És la doble moral occidental.

ACS també és la responsable de la gestió de residus a la ciutat de Barcelona.

O estan amb nosaltres o no estan amb ningú. No poden fer veure que estan amb els pobles indígenes que, pobres, han de ser tutelats i ajudats (irònicament) i després, donar a menjar al monstre.

És la doble moral d'aquest sistema?

Per al sistema capitalista nosaltres no som subjecte sinó objecte, i poden fer amb nosaltres el que vulguin.

Ara ets a Barcelona explicant la vostra lluita.

Mentre lluitem per la reivindicació històrica dels nostres drets i territoris mantindrem la identitat. No poden utilitzar elements dels pobles indígenes sense el nostre consentiment. Nosaltres no som objectes folklòrics. Som cultures vives, hi som i existim.

Les empreses compren les persones per poder entrar al territori. Mai has rebut cap oferta?

Si no tens convicció et compren. Però una líder no pot traïr la seva gent, no?

Llavors sí que ets una líder, Ana.

Jo tinc el deure i l'obligació d'informar i seguir explicant a les comunitats q'eqchi' que la justícia guatemalenca ens ha reconegut un recurs d'empara, però que no ha paralitzat les obres de la hidroelèctrica Renace. Com a professional, no puc ser una més, he de caminar al costat del meu poble.

“Compren la gent perquè els hi vengui la terra, poder-hi construir i arribar a controlar el territori”

Bernardo Caal Xol és un líder comunitari que des del 2018 és a la presó per la denúncia que van presentar operaris de Netzone SA, empresa responsable de la construcció de la hidroelèctrica Oxec, també al riu Cahabón. Tens por?

El primer cop que el van capturar jo havia quedat amb ell per dinar. De cop vaig rebre un missatge: “No em parlis, amaga't i cuida't”. A mi també em van criminalitzar. Em va afectar moltíssim, fins i tot a la meva família, però hi ha molts més casos que m'inspiren i em fan seguir lluitant, com és el cas d'Adelina Maquin Caal, que va liderar una lluita i va ser brutalment massacrada.

Per què les comunitats d'Alta Verapaz no han pogut fer la consulta lliure, prèvia i informada?

Es va reconèixer que s'havia vulnerat el dret a consulta, però no van suspendre la producció d'energia sobre el riu Cahabón. Vam presentar un altre recurs d'empara a la Cort de Constitucionalitat per la paralització total de Renace i poder realitzar la consulta. ●